

Lisznyai Kálmán válogatott versei

Madách Könyvtár — Új folyam 63.

Sorozatszerkesztő: Andor Csaba

A sorozat eddig megjelent köteteit lásd az utolsó lapokon!

Lisznyai Kálmán válogatott versei

Az előszót írta, a verseket válogatta:

Zonda Tamás

Madách Irodalmi Társaság

Budapest, 2009

A könyv megjelenését támogatta

Balassagyarmat Város Önkormányzata
és
Czellér András

Készült Budapesten, 2009-ben. Felelős kiadó,
műszaki szerkesztő, borító:
Andor Csaba

ISBN 978-963-9386-67-9
ISSN 1219-4042

Tartalom

Előszó	7
Tavaszi dalok	17
Palóc dalok	39
Új palóc dalok	65
Siess innen	66
Pásztor szerelme	68
Két kis fekete nap	69
Istenmezei kápolna	70
Hova visz a bor?	71
Hat ökrös gazda	72
Pusztai vihar	74
Szemereg az őszi eső	75
Hol van az én piros kedvem	76
Őszi hold	77
Virágórült	78
Mi rosszabb a fölindulásnál	80
Kupaktanács	81
Komámasszony	84
Szüreti dal	88
Madarak pajtása	91
Alvajáró	92
Új Syrén	95
Vőlegény	97
Szerelem és barátság	100
Távozó	104
Merengés kórágyon	106
Zordon nézetek	111
Hazám képe	115
Ballag e hon?	117
Kedvenc macskámhoz	121
Nyárej	123
Ferenci Teréz sírján	133

Dalzungora	137
Omló szentség	138
Vád a mennykövekre	139
Haragos szép asszony	140
Csillagtolvaj	141
Egy negyedrészes epicur	142
Rohamdal	150
A történet visszhangja	158
Szavalkönyv	161
Nemzeti dal	163
Vigadj hazám	168
A magyar zene	169
A rabság mint szabadság	171
Magyar tudóstársaság	172
Országos nóta	173
Tokaji bor	176
Szent porszem	179
Az ősgyűrű	181

Előszó

“Nógrád megye a XIX. században nemcsak Madách Imrét és Mikszáth Kálmánt küldötte a halhatatlanságba, Bérczy Károlyt és Komjáthy Jenőt a magyar irodalom második vonalába, hanem jónéhány külön figurát, csekélyebb tehetségű tollforgatót is, jobbára csak a művelődéstörténet lapjaira”. Róluk egyszer-egyszer ejtünk szót, “hogyan teljesebb vagy színesebb legyen képünk a magyar kultúra tegnapijairól”. Kerényi Ferenc írását még nem ismertem, mikor elhatároztam, hogy utána járok a nógrádi (balassagyarmati) kismestereknek és a *Nagyok árnyékában* című antológiába megpróbáltam összegyűjteni verseikből a ma is olvasható, általam legjobbaknak tartott darabokat, elmerengve azon, hogy milyen szomorú dolog is a felejtés. Az egykori szerzők tevékenyen kivették részüket a megye pezsgő irodalmi életéből, melyből a naponta idézett “nagyok” kinőttek, míg akkori “évfolyamtársaik” kötetek ott porladnak a nagy könyvtárak mélyén, tudjuk, nem véletlenül. Ilyen szerzőnek tűnt előző gyűjtőmunkám során Lisznyai Kálmán is, de nem vettem be őt a kis antológiába, mert röviden átfutva könyveim úgy tűnt, hogy talán külön kötetet érdemel tetemes költői életműve, és főként különös figurája.

Akkor még nem láttam, hogy nem könnyű munka vár rám, hiszen egy alig évtizedig üstökös-ként fénylő, rendkívül heterogén életművet hátrahagyó költőről van szó, a korabeli irodalmi élet fenegyerekéről, akivel a bőséges korabeli forrásokon túl, értékes későbbi tanulmányok, könyvek is foglalkoznak, ami nem lehet véletlen: Lisznyai személye és költészeti mozgalma nyomot hagyott a XIX. század irodalmi életében.

Életrajzát illetően utalunk Bányai Elemér (1901) és Szilágyi Márton (2001) munkáira, melyek felmentenek az életút részletes ismertetése alól, csak a főbb állomásokat jelzem.

Lisznyai (Damó) Kálmán (minden életrajz, lexikon szerint) 1823. október 13-án született a Nógrád megyei Herencsényben.* A család székely eredetű, egyik ága került Magyarországra. A költő anyja korán meghalt, jogász apja nevelte, aki szívesen verselgetett. Az ifjú először Losoncon, majd Pozsonyban és Eperjesen tanult, itt írta első versét, melyet közöltek. Jogot végzett, ügyvédi vizsgáját 1843-ban tette le. Ezt követően visszatért Nógrádba jogászodni, de poéta lelke és ambíciói Pestre vonzották, jellegzetes alakja hamarosan fel is tűnt a pesti közéletben. Verseit közlik a lapok, egyre ismertebbé lesz. 1847-ben adja ki *Tavaszi dalok* című kötetét, melyről csaknem minden irodalmi lap megemlékezik, többnyire dicsérőleg.

Egyre nagyobb hírnévre tesz szert, a pesti társaság, szalonok kedvence, költő, szerkesztő, ivócimbora, napokig dáridózó kedves ember, ha kell forradalmár. A Forradalom idején kiderül azonban, hogy személyisége kevésbé alkalmas a hatékony politikai szereplésre, ennek ellenére a megtorlás idején kényszerosorozás során Tirolba küldik közkatonának, szabadulása után még 1853-ig figyeli a rendőrség. Hazatérése után indul el igazi karrierje, amikor kiadja *Palóc dalok* (1851) című kötet.

A közönségsiker kiobbanó, az első kiadás után a másodikat is szétkapkodják, 6000 példányban. A józan kritikusok, Gyulai Pál, Erdélyi János, Salamon Ferenc, Arany János azonnal intik a gondosabb munkára, figyelmeztetik cikornyás manírjaira, álnépies hangvételére. A siker azonban elvakítja, sorra adja ki vastkos köteteket: *Madarak pajtása* (1856), *Új palóc dalok* (1858), *Dalzon-gora* (1858).

Hatalmas népszerűségét zajos vidéki útjainak, a dalidóknak is köszönheti. A dalidó, amit Lisznyai “Költői estély” néven is említ, halványan a mai zenés-irodalmi “hakni” elődjének is tart-

*Zólyomi József és mások kutatásai szerint az anyakönyvben valójában 1821. október 5-e szerepel, és a gyászjelentés szerint is életének 42. évében halt meg.. Lásd ezzel kapcsolatban: Andor Csaba: *Szilágyi Márton Lisznyai-kismonográfijáról*. In. IX. Madách Szimpózium. Bp. – Balassagyarmat, 2002. 218 – 233.

hatunk, azzal a markáns különbséggel, hogy akkor, e fellépések alkalmával Liszniai és társai szavalatokkal, zenével a nemzeti érzést ápolták és erősítették, fenntartva-táplálva a reményt egy leendő politikai-társadalmi változás lehetőségére. E körutak verses anyagát Liszniai szaválókönyvben adta ki.

Népszerűsége azonban 1858 után fokozatosan erodálni kezdett, a kritikus szavak száma is szaporodott, a dalidók is megszűntek lassan, miként Szana Tamás írta: „amint a nemzet visszanyerte szabad rendelkezési jogát és többé nem volt megtiltva a politizálás: megszűnt az irodalommal való demonstrálás és a »dalidók« is elvesztették népszerűségüket”.

A hajszolt életmód, az italozások kikezdi egészségét, az egyre gyakoribb kezelések eredménytelenek, ágynak esik ismét és 1863. február 12-én végleg elbúcsúzott zajos életétől, „nejét és két kis fiát (Elemért és Tihamért) nagy szorultságban hagyta hátra”. Halálos ágyához hívta Madách Imrét és – egy egészen friss értesülés szerint – két gyermeke nevelését bízta nagy drámaírónkra (Andor Csaba közlése).

Mi volt Liszniai Kálmán és költői mozgalmának titka? Honnan a szűk évtizednyi hihetetlen sikertörténet és gyors eltűnés a feledés homályába? Ehhez a magyar irodalom és a társadalom Világos utáni állapotáról szükséges szólni igen röviden.

A magyar író szerepe a negyvenes években, és a forradalom után még hangsúlyosabban, hazafias cselekedet volt. Politikai harcunk sikerének egy komoly tényezője és színtere volt az irodalom (nem először történelmünk során), az író és műve többnyire tudatosan vállalt, de öntudatlanul is, politikai célokat szolgált. „Minden sor, melyet magyar nyelven írtak, egyúttal az erő gyarapodásának, az önállóságnak a térfoglalását jelentette s bizalmat adott a nemzetnek a maga életrevalóságához.”

A Világos utáni magyar társadalom bénult állapotban van, tombol az osztrák terror, az alkotmányosság megszűnt, társadalmi-politikai szinten a rendőrség, a szellemi életben a szigorú cenzúra az egyetlen úr, melyek minden gyanús mozzanatra lecsapnak. A beözönlő idegen invázió befészkei magát a társada-

lom minden zugába, erős elnémetesítési törekvések indulnak el. Az irodalom hatalmas vérvesztéséget szenved: Petőfi hősi halált halt, Jókainak bujdosnia kell, Arany Szalontán, Tompa Bején húzza meg magát (osztrák auditora így engedi el: „Also, jetzt sind Sie frei, de több *golya* nem csinálni”). Degré Alajost internálják, Vajda Jánost, Lisznyait sorkatonának sorozzák Tirolba. Vörösmarty depresszióban: „most tél van és csend és hó és halál”; Bajza megőrül, Vachot Sándoron is kitör a téboly a börtönben, Garay János testi-lelki beteg, Czuczort egyetlen verséért Kufsteinbe viszik, Eötvös és Jósika emigrációban (utóbbit halálra ítélték).

Egyfajta vákuum keletkezik tehát irodalmunkban, mely megkönnyíti a kisebb tehetséggel bíró, de igen ambíciózus tollforgató réteg jelentkezését, térnyerését. De ne legyünk igazságtalanok, a helyzet nem ilyen egyszerű. A társadalom egyetlen vigasza ismét a magyar szó, a versek, a még magyarul olvasható újságok lesznek. Szemernyi remény a túlélésre. A végsőig elkeseredett, megalázott társadalom még meglévő életképességeinek kifejtésével védekezett és ez rövid idő alatt megszülte a reakcióit a költészetben is, melyek a negyvenes évek népiességéből indultak ki. Egyik irányzata a Petőfit csendesesen követő, utánzó *epigonizmus* (vezéralakjai Székely József, Zalár József, Tóth Kálmán); a másik vonulat a maga hangosabb, sértett magyarságával protestáló, többnyire túlzó nyelvi eszközökkel dolgozó, zajosabb költészeti irányzat a *provincializmus*, a *tájköltészet*, mely – Erdélyi János szavával – kelmeiségként vonult be irodalomtörténetünk apró betűs részébe.

Ennek az irányzatnak volt vezére és fő alakja Liszniai Kálmán. Az itt csoportosuló lelkes költő gárda (Szelestey László, Spetykó Gáspár, Zajzoni István, Csermelyi Sándor stb.), egyrészt szándékosan kerülni akarta a Petőfi-epigon státusát, másrészt meggyőződésük volt, hogy a magyar nemzet feltámadása, megújulása a paraszti kultúrából fog kiszökkenni, a vidék népe a fejlődés letéteményese. Fellendült a vidékiesség költészete, a paraszti nyelv, a tájszólások beemelése a költészetbe, hogy meg-

mutatkozzon az igazi, osztrák elleni nemzeti erő; „a germanizáció ellenében a magyar hazafiság izmos öntudata”. Minden tájköltő saját szűkebb pátriája népét tartotta a legeredetibb magyarnak, így Lisznyai a palóc mítoszban, hagyományban, nyelvben vélte keresni és megtalálni a legeredetibb nemzeti jellemvonásokat.

„Úgy látszik, hogy általánosulni kezd irodalmunkban a hit, miszerint leginkább a népköltészet alapján fejlődhetik nálunk egy tisztán eredeti nemzeti költészet, mely bírván a magyar gondolkozásmód, jellem, szokások és nyelv eredeti kellékeivel – menten minden idegen zománczoktól, a magyar élet hű kisugárzása és tükre leend. – Részemről teljesen át vagyok hatva e hit igazságától s kérdésentúlinak tartom mikép a nép leginkább meg van őseredetiségében, s azért nyelvünk sajtáságainak, nemzeti szokásaink s érzületeinknek ő a leghívebb *antiquariusa*. Pietással kell tehát beszállanunk hozzá, hogy házi életének szekrényeiből az általa megőrzött kincseket kiszemelhessük s legalább néhány morzsával pótolhassuk azon hiányt is, melyet a nép családi erkölcsével vajmi keveset bibelődő történet a régiebb időben betölteni elmulasztott” – írja Szelestey László a *Falu pacsirtája* kötetének előszavában.

A tájköltészetben azonban a „népies bájt pórias cifrázkodás váltotta fel, a könnyedség pongyolasággá lett, a szenvedély heve nagy mondásokba fulladt” (Pintér Jenő). A népies versek áradta indul meg, tömve tarka szóvirágokkal, Petőfitől csak ifjúkori túlzásait és a lírai külsőségeket tanulták el. „Divat lón népköltővé lenni belső ösztön, komolyan vett élmények nélkül, erőszakosan nekihevülve” – háborog Gyulai Pál, a tájköltészet egyik leghevesebb bírálója.

A tájköltők hihetetlen népszerűségét nem hinnénk, hogy csak az olvasóközönség hirtelen kialakuló ízlésficamával lehetne vagy kellene magyaráznunk, inkább a politikai okokból tetemesen felduzzadt számú és ez okból érthetően felhíguló olvasóközönség reakciójával. Lássuk be, hogy a populáris, könnyen érthető, a nagyobb tömegek esztétikai-érzelmi-értelmi igényét kielégítő

giccs vagy arra hajló művészet minden időben népszerűbb, mint a valós értéket képviselő. Ez napjainkban is éppígy van, mint volt az 1850-es években itt Magyarországon, vagy bárhol másutt a világbán.

Az évszázadokig elnyomott magyarság körében a népi-táji külsőségeket hangsúlyozó, cifraszűrbe bujtatott, paszományos, csárda-betyár-pusztá romantika hatása mindig közvetlen és tartós volt, a sírva-vigadós hazafiság poézise (és zenéje) rendkívül tetszett. *A Bach diktatúra alatt e költészet népszerűsége teljesen érthető, vigaszt adó és reményt csepegtető hatását szomjazta az egész társadalom. A tájköltők és műveik üstökös-ívű pályájának feltehetően ez a másik, érthető oka.*

Kénytelenek vagyunk egyetérteni Bányai Elemérrel: „Hogy Petőfit ízléstelenül sokan utánozták s remek művek helyett kelme műveket alkottak, sajnálatos ugyan, de megbocsátható, a mint hogy Arany János is megbocsátott”. Mikor Lisznyaiék mozgalmát maga is keményen elmarasztalta, egyedüli mentségüket abban látta, hogy legalább „magyarul döngicsélnek”.

De lássuk röviden Lisznyai Kámán költői pályafutását. Mint jeleztük, „az ötvenes évektől kezdve a hatvanas évek elejéig, népszerűbb, ismertebb, kedveltebb és szeretetreméltó modoránál fogva megnyerőbb alakja alig van az akkori idők érdekes irodalmának. Ünnepeelt költő, kinek verseit az egész magyar közönség olvassa, idegen nyelvekre fordítják..., az akkori költői nemzedéknek egy nagyobb zöme a mestert látja benne... Nevének népszerűsége majdnem vetekedett az Arany János és Petőfi nevének a népszerűségével”, számos művét megzenésítették. Petőfi, a korai Lisznyai-versek olvastán még arra a kijelentésre is ragadtatta magát, hogy „*A Lisznyaiéhoz hasonló verseket szeretnék írni*”.

„Még életében éri a magyar írónak addig majdnem ismeretlen szerencséje, hogy műveit nemcsak olvassa, hanem valósággal szétkapkodja a közönség, hogy uton útfélen idézgetik, szavalják”. Egy kritikusa a *Tavaszi dalok* megjelenésekor így írt: „Amit addig írt, apró csillagok, feljött a nap s elhomályosítá

őket. Egy új régiót látunk itt a magyar költészet országában, telve gyöngyökkel, mesés búbájjal, mithosszal, eddig ismeretlen maradványokkal. Majdnem minden lap egy fényes kép, mit eddig csak álmainkban láttunk, itt végre megvannak valósítva”.

Egy másik, későbbi méltatója szerint “Lisznyai, ha világirodalmi jelentősséggé nem fejlődött is, a magyar költészetben kiemelkedő pontot alkot. Íróársainál, kik az akkor divatos provincializmus tömbét képezték jóban, rosszban, egy fejjel föllebb állott, nem kevés ideig vezérök volt” (Závodszy 1871).

Hosszan idézhetnénk a lelkendező, rajongó írásokat, történeteket. Tény, hogy 1850–60 között “egy-egy kötetével nagyobb zajt és érdeklődést tudott előidézni, mint Arany egész költői pályája folyamán”. Népszerűsége rövid ideig vetekedett Petőfiével, festmények, metszetek készülnek róla, Izsó Miklós, a kor vezető szobrásza, mellszobrát is elkészíti. Intenzív jelenléte állandó az irodalmi köztudatban és társasági életben, munkatársa valamennyi irodalmi lapnak. “Mindenütt jelen van s nélküle valamire való dolog meg sem eshetik”.

Lisznyai bohém, “költői” alkat, az anyagi dolgok iránt semmi érzéke, vagyona rövid idő alatt semmivé lesz. Nagy lábon él, ha teheti, ilyenkor mindenki a vendége; ha nincs pénze, kölcsönkér. A polgári életvitelbe beilleszkedni képtelen, különködő, “kit egyszer zsinórozott palóc ruhában és fokossal, aztán cifra szűrrel, majd tiroli exhuszár uniformisban láttak az utcán megjelenni”. Jókai így jellemzi: “eredeti alak: vékony cingár legényke, hősi taglejtésekkel; bendegúzi méltóság az arcán;... hangja éles és rikácsoló, s még hozzá egészen palóc kiejtésű... nevetni kénytelen hallgatója. ...hanem a hahota nem zavarja őt meg, ...s utóbb a hallgatót átjárja a melegség, mely szavait izzóvá teszi... tapsolnak neki. Nagyokat mond, képtelenségeket. Egyszer Petőfinek azt mondta egy költeménye feletti elragadtatásában: »Te eget eszel s isteneket hánysz«.”

Szélsőséges és felületes személyiség, nem köti kellő mély érzelem semmihez, a pillanatnyi benyomások, érzületek rabja, értékrendje ingatag. [Sokat emlegetett hazafisága is felületesnek

imponál. A Pestre látogató Ferenc Józsefet magasztaló versben köszönti jó pénzért (ekkor írja Arany a *Walesi bárdok-at!*), a magyarságot királyhú karakterűnek jellemzi, a forradalmunkat leverő orosz sereg hadifogságba esett tisztjeivel iszogat.]

Egész személyiségére az éretlenség, az infantilizmus jellemző, ami éppenséggel nem lenne baj (hovatovább egy kicsit szükséges is) egy költőnél, csakhogy Lisznyaiból az alkotás fegyelmezettsége hiányzott, alkotói fejlődést nem mutat. Kerényi tömör megfogalmazása való ide: “Lisznyai a tékozló költők és emberek típusából való. Tehetségét sohasem bontotta ki, életművét nem építette, műveit nem gondozta”. Megelégedett az efemer sikerekkel, s mikor leáldozóban volt csillaga, meglepő pontossággal definiálja önmagát: “Én nem élek a jövőnek és nem is írok a jövőnek. Beérem azzal a népszavazattal, amit kaptam: hatezren vették meg a Palóc dalok két kiadását”. Bohém, hedonista önmagát hosszú önironikus versben festi le (“Egy negyedrészt Epikur”). Arcképe pontos és tisztos önismeretre vall: bevallottan képtelen hibáin túllépni. Mindenki szerette, mert szeretetreméltó, de komolyan nem vehető kópé volt:

De én csak szegény kópé
Vagyok, és pediglen nem más:
Egy könnyelmű, de jó gyerek,
Egy szerencsétlen pikulás

Ezen örvényes időben
Pályámon csak úgy kullogok
S mindamelllett hajszállhegyig
Beccsületes fickó vagyok.

* * *

Költészete pontos mása személyiségének. Lisznyai Isten kegyelméből való poétának tartotta magát; az ilyen őstehetség – vallotta – nem szorul művészi elmélyedésre, gondosságra, tanu-

lásra. Versei ezért telve különleges, bizarr, mesterkéltnak, ugyanakkor számtalanszor ismételt hasonlatokkal, szótársításokkal, jelzőkkel, szökellő ötletek és agyoncicomázott képek áradatával.

Csak egyetlen kritikát idézünk a nagyszámúból. A Pesti Napló kritikusa szerint az *Új palóc dalok*-ban "hiába keresünk rhytmust... költői eszme pedig éppoly ritka, mint amely gyakori a legmesterkétebb képtelenség vagy otrombaság."

Felmerül végül a kérdés, hogy akkor mi végre ez a kis gyűjtemény verseiből? Egyszerűen azért, mert – minden a fentebb leírt és a sok nem idézett jogos kritika ellenére – a Petőfi utáni átmeneti időszakban megjelent költőáradat egyik azon tagja, akiben a költői tehetség jelei egyértelműen észlelhetők. Jó sorokat, versszakokat vagy verseket tudott írni, főként akkor, mikor valami valós élménye volt, valami olyan történet, érzés, mely mélyebben tudta megérinteni könnyelmű, de érzékeny "lángkeblét". Képes pl. korát megelőzve egy impresszionista verset írni, mely bizony nem átgondolt költői lelemény, de kortársainak eszébe sem jutott ilyen forma. Népies korszakában írt első kötetében van több kifejezetten jó vers is, és ismét egyet kell értenünk Bányai Elemérrel: "versei közül össze lehetne válogatni egy jó füzetre valót, melyeket még ma is élvezettel lehet elolvasni". Ennek a biztatásnak igyekszünk most eleget tenni, már csak azért is, mert "a szabadságharc után való időkben ezek a versek is nagyban segítettek a könnyek felszárítását, az elevenen élő sebek enyhítését s éppen azért a közönség több jóakarattal fogadta, mint a kritika, mely egyedül csak a költészeti dekadenciát látta bennük" (Bányai).

Az idő bebizonyította, hogy a kritika jogos volt, nekünk viszont legyen egy kicsit dolgunk reformkori költészetünk közka-tonáira, jelen esetben altisztjei egyikére emlékezni.

Tavaszi dalok (1847)

Lisznyai első és egyben legjobb kötete is. Ebben az időben még a Petőfi–Arany által félmjelzett népi vonulathoz állt a legközelebb, de már ebben a kötetben is észlelhetők később eluralkodó manírjai, nyelvi különködései. A kötet nagy siker volt, egy korabeli kritikából idéztünk a bevezetőben, álljon itt még egy: “A Tavaszi dalok nagy feltűnést okoztak. És méltán... az egész gyűjtemény egy romlatlan fiatal kedély világát tükrözi vissza, melyet a zengő tavasz ujulása, vidor éneke, illatos lege egészen elbájol, örömhangokra fakaszt”. Egy-két kitűnő opust valóban olvashatunk a kötetben.

I.

Szellemfecskek, kis dalok;
Fentlebegve szálljatok.
Szálljatok szét a hazán,
Most a nemzet tavaszán.

Szellemfecskek, kis dalok;
Hölgykeblekbe szálljatok;
Ott lesz meleg fészketek,
S honszerelmet költsetek.

S ha majd az ősz közelget,
Ti el ne költözzetek:
Nincs oly meleg éghajlat,
Mint a leányszív alatt.

☞ 5 ☞

II.

Csendesen alszik a tavasz,
Fehér nyoszolyában;
Télizöld virraszt fölötte,
Hosszú mély álmában.

Álmai hímes virágok,
S mind beteljesednek,
Harmatöntő hajnalán a
Vidám kikeletnek.

Nézzétek az első mosolyt
Ajkán, az ibolyát,
S a kék szemű nefelejtsek
Piczinke bimbáját.

– Im alszik már a
Tavasz, itt az óra,
S most kezd ébredezni
A pacsirtaszóra.

☞ 5 ☛

III.

Kijöttem a zöld mezőre
A tavaszt megénekelni,
Mint madár, a képzeletnek
Tündérszárnyán égbe kelni.

De hiában!...a magasztaló dalt
A tavaszról már szebben, megírta,
S fent a légben éppen most dalolja
Költőtársam a – pacsirta.

☞ 5 ☛

V.

A félig holt földön
Éret vágott a nap;
S folyik a természet
Vére, a gyöngy patak.

És mindaddig együtt
Folyik az idővel:
Míg be nem kötözi
Fehér hókendővel.

☪ 5 ☪

VII.

Szól a hajnalharang
A pásztorok mennek;
Selyem mezőn selyem-
Bárányok legelnek.

S alig kel harmatos
Ágyából a korány,
A madárral együtt
Énekel a leány.

Ott fent a magasban
A hegy imádkozik,
Ég felé gőzölgő
Tömjénnel áldozik.

Pacsirta sétálgat
A zöld barázdában,
Most gondolja legszebb
Énekét magában.

Az élet, a búza,
Most hajlik bimbóba;
Vadludak fürdenek
Az ezüstlő tóba.

Zsonga kopog a fán,
Friss szú van szájában;
Zúgnak a vadméhek
A vén bükk odvában.

Itt a fecske, e meg-
Testesült gondolat,
A tavasz postája,
S már fészket rakogat.

Itt a kürtő-söprő
Gólya, fent a házon,
S füstös trónján egész
Nap eláll féllábon.

A szorgalmas hangyák
Járnak közmunkára:
– Nézz a nemzetélet
Legszebb példájára.

Útjok ezerfelé,
De egy célhoz vezet;
Hangyák! tanítsatok-
Meg sok hont, nemzetet.

Az alkotmány, mint köz-
Templom legyen tárva,
S a legkisebb erő
Se legyen kizárva.

Mint a tavaszt, úgy nézd
A népek hazáját,
A legkisebb fűszál
Is neveli báját.

– Nyílj ki legszebb virág!
Nyílj ki honszerelem!
Általad lesz dicső
Tavasz e nemzetem!

☞ 5 ☛

IX.

Mindenik zöld bokor
Egy-egy picziny zárda,
A tavasz szüze van
Lombfal közé zárva:

Fiatal Apácza,
Kékszemű ibolya;
Könnye, a harmatcsepp,
Önkeblére folya.

Míg föl nem szárítja,
A fejedelemasszony!
A nap, hozzá menvén
Égi fénysugáron.

– Mint a fénykeblű nap
Tiszta sugárzása:
Oly jóltevő a hit
Szent vigasztalása.

☞ 5 ☛

XII.

Alig van egynéhány
Nefelejts a réten!
Kék szemű galambom
Nézz szét a vidéken:

S pillantásid nyomán,
Selymén a mezőnek,
Kék szem varázsától,
– Nefelejtsek nőnek.

☞ 5 ☛

XIV.

Minden csupa bimbó!
Minden csupa remény!
Minden csupa gyönyör
A tavasz kezdetén!

Maga a kék, derült
Ég egy nagy nefelejts:
– Kedves, a távolban
Kérlek el ne felejts!

☞ 5 ☛

XVIII.

Ha megrázom a fát,
Virágeső hull rám;
De akkor csókeső
Ha ölelem rózsám:

Mely hív szerelemmel
Áztatja lelkemet;
S nekem kék szemében
Nytja meg az eget.

– S ha megrázza szívem
Öröm vagy fájdalom:
Mint virág a fáról,
Úgy hull zengő dalom

☪ 5 ☪

XX.

Mért nő annyi rózsza
A magyar vidéken?
Kérded rózsaszép lány
Vágyaid hevében:

– Mert sok ősi vér folyt
Földünk édenére,
A hazáért küzdő
Bajnok ifjak vére.

S minden cseppből rózsza,
Piros rózsza termett,
Illatába rejtve
Tiszta honszerelmet.

S kelyhébül titokban
Ihló illatot szív,
Honszerelmi lángra
Lelkesedten a szív.

S – ezért lón a rózsza,
Bár tövises ága,
A magyar leányok
Legkedvesb virága.

☪ 5 ☪

XXVI.

Felséges tavaszi hajnal!
A völgyben, hol állok,
A végtelen nagy örömtől
Sírnak a virágok.

S mint kisgyermekre, a jó
Hajnal vigyáz rájok,
S szelíd sugarokat küld le
Játszani hozzájuk.

– De elmén a gondos hajnal,
S későn tér vissza már;
Korán jött a szenvedélyes
Szerelmű napsugár.

Elcsábítá a nyílt szívű,
A szűz virágokat,
Elorzá bájos színöket,
Édes harmatjokat.

Szegények! így hervadnak el
Halványan, színtelen....
– Hej! a te képed ez csalárd,
Hitszegő szerelem!

☞ 5 ☞

XXXIII.

Harmattól virítóbb
A völgy vadrózsája;
A csóktól pirosabb
A leány orczája.

Megállj eszemadta
Gyönyörű barnája!
Hadd szakítsalak le
Szívem vadrózsája!

Hagy kötlek magammal
Égő bokrétába:
Ölelő karjaim
Nyílt pántlikájába.

☞ 5 ☞

XXXVI.

Most szokott a rózsa
Legszebben virítani,
S ha tövise van is
Le lehet szakítani.

Barna galambomat
Ha másképp' nem lehet,
Lopva csókolom meg
Anyja háta megett.

Sokkal édesebb a
Szerelem titokban:
S jaj nekünk, ha a csók
Véletlen – elcsuppan!

☞ 5 ☛

XL.

De már tavaszodik
A magyar hazában:
A honszerelem most van
Legszebb virágában.

S mely után milliók
Kebele sóhajtott,
A polgárszabadság
Teljes bimbót hajtott.

S a nemzettavaszbán,
Éneklő madarak
A költők, kik a hon
Dicsére dallanak.

S a népszabadságról,
mely lelket gyújt s emel,
Egy árva csalogány:
– Petőfi énekel.

☞ 5 ☛

XLII.

Hogyha tündér volnék,
Vagy búbajos ember:
Tintatartóm volna
A fekete tenger.

Tintám az éjszaka,
Vagy olyan sötétség,
Minőt a hold szeret
Midőn legszebben ég.

Csendes tó tüköre
Lenne papírosom.
Porzóm gyöngypor s pennám
A fehér liliom.

S levelet írnék a
Fényes holdvilágnak:
Hogy vigye fel lelke
Halvány holdsugárnak.

Mert kit én imádok
Beteg – alvajáró,
Kora-este már a
Holdsugárra váró.

Elmerengne rajtam,
Szeme rám ragyogna,
S égő szerelemmel
Reám mosolyogna.

Bár volnék legalább
Fehér téli felhő,
Vagy halvány tavaszi
Köd, felé ezüstlő.

Boldogabb vagy nálam
Fehér kis liliom,
Elmereng kedvesem
Ezüstlő lombodon.

Mért nem vagyok hattyú,
Melyet játszva ringat,
Sötét fenyvek között
Csillogó fehér hab.

Az vagyok, a bánat
Fekete hattyúja,
Most zeng hattyúdalom
Szívrepesztő búja.

– Én is leszek majd oly
Fehér miként a hold,
Hideg, fehér virág,
De érzéketlen – holt!

☞ 5 ☞

XLIV.

A napvilág aranyrózsa,
Isten bokrétája,
Melynek egész földtekére
Fényt varázsol bája.

– S hány van, aki jobb szeretné
Hogyha pénzzé válna,
S egy körmöczi alakjában
A zsebébe szállna!

☞ 5 ☞

LV.

Magyarország tavaszában
Deák Ferencz magas cser,
Szabad szelleme hazánkban
Százágú gyökeret ver.

Pályalombos tetejében,
Egy sas ül, a népremény;
S millió szívvirág nyílik
Honszerelmes kebelén.

Lelkét, mely a jellem kemény
Gyémántjával van teli,
Egy magas szellemi cédrus,
A szabadság emeli.

S mint a bérczen a magyar cser
A viharral szembeszáll:
Úgy küzd, s győz az ész kardjával
A közügyek harczinál.

☞ 5 ☞

LX.

Daloltam virág- s örömről
S egy csepp örömöm sincs;
Nálam szerelem és remény,
Elveszett égi kincs.

Tudjátok meg! borongva mély
Bánat fellegében,
Ki nektek a tavaszról írt,
Zord tél van szívében!

☞ 5 ☞

Palóc dalok (1851)

Tiroli kényszerkatonasága alatt foganhatott meg Lisznyaiban, hogy szűkebb páttriája, a Palócföld emberének szokásait, hagyományait, nyelvét bevonva a költészetbe, egy új költészetet teremt. Feltehetően már ott megírta a versek jó részét, mivel hazatérése után nem sokkal, még ugyanabban az évben adta ki kötetét, mely óriási siker volt.

Az első kiadás 1500 példánya hetek alatt elfogyott, a második is, összesen 6000 példányban. (Petőfi "Összes versei"-ből fele ennyi!)

A *Palóc dalokban* és az *Új palóc dalokban* olvashatók a sajátos palóc fordulatok, szóhasználatok, melyhez – mint kritikusai írták – külön szótárra van szükség. Gyulai Pál így dohog: "Ki nagyon szerelmes szülőföldje tájszavaiba és nyelvi különlegességeibe, gyűjtse össze s küldje be a nagy magyar szótár szerkesztőinek.

A Pesti Napló kritikájában ezt olvashatjuk: "Hemzseg itt a cifrábnál cifrább vers, melytől palóc és nem palóc elszörnyed".

Nem volt könnyű dolgunk, hogy – eredeti célunkhoz híven – a mai olvasó számára is élvezhető darabokat kiválogassuk, de úgy, hogy a palócnyelv költészetbe applikálásról is tudósítsunk.

III.

Hold! hold! hold!
Miből van a hold?
– Bánatomból
Mikor telik;
Örömemből
Mikor fogyatkozik.

Hold! hold! hold!
Miből van a hold?
– Liljomtejből,
Gyémántkönnyből,
Epedező
Titkos szerelemből!

☞ 5 ☛

IX.

Nem tudom én mi a bajom!
Fáj a lelkem csak azt tudom:
A fájdalma hív szerelem,
Szerelemből lett gyötirelem.

Ó ég! Mi bántja lelkemet:
– Saját szívem ver engemet:
Ne verj nagyon édes szívem,
Ütésedtől fáj a lelkem!

☞ 5 ☛

X.

Minek az a piros kendő?
A hamisság nem illendő;
Jobb volna ha fehér vólna,
A világ úgy meg nem szólna.

Minek az a gyöngypillantás?
Úgy hogy ne láthassa meg más.
Azért van az titkon rejtve:
– Tüzes szerelem van benne.

☞ 5 ☛

XIII.

Ne szomorkodj; légy víg,
Nevendék kis leány,
Azért hogy az orcád
Most olyan halovány

Gyenge fehér virág,
Majd megjön a színed:
Szerelem tavaszán
Ha kinyílik szíved.

Hej addig nem használ
Se vérfű, se pírű*,
Piros pille híme
Tündérkertyi szekfű.

Piros pünköszt napján
Mosdjál meg hét ízben,
Szerelemharmatban,
piros rózsavízben

S circegd fülibe kis
Cicirke** ezt a szót:
Halvány leánynak legjobb
Pirosító a – csók

☞ 5 ☞

*Alkőrmös

**tücsök

XV.

Hejehuja zenebona!
Szemed ragyogó babona,
A beszéded aranyese,
Magad: világ szerelmese.

Szívbolygató kedvveléssel,
Pillantással, öleléssel:
Lelked a szemedbe csalom,
Édes kis színmezangyalom.

Innen tudom én azt hogy ott
Éjjelnappal csillag ragyog,
Csillag csillog a szemedben:
Odacsalta a szerelem.

☞ 5 ☞

XX.

Édes angyalom!
Rózsá vagy-e? Gyémánt vagy-e?
Nem tudom:
Ha rózsá vagy,
Leszakasztlak,
Ha gyémánt vagy
Befoglallak:
Karjaimba,
Kebelembe,
Végzetetlen
Szerelmembe.

Édes angyalom!
Álom vagy-e? Csillag vagy-e?
Nem tudom:
Ha álom vagy
Átálmodlak.
Ha csillag vagy
Leszakasztlak.
Ne ragyogj te
Ott az égen,
Végzetetlen
Messzeségben!

☞ 5 ☛

XXIII.

Ricarica
Kukorica
Bicabica
Nem bibic a:
Mert az fülemülemadár
Mely az ablakom alatt jár.
De nem igaz, ez sem igaz:
— Babám jár ott, az a ravasz!

☞ 5 ☛

XXXII.

Izegmozog az ökörszem
Sűrű tövisgarád közben:
Mozog a szívem is nagyon,
Sűrű bánatja vagyon,
E közt mozog olyan nagyon.

A ribizli pirosogyik,
A galambom házasogyik;
Zsindel alatt, berácázva,
Faluvégin lesz a háza,
No de azért nem cigány a':

Az orcája fehér lisztláng
A színe meg szép piros láng:
De annyibul cigány biz ő
Hogy engemet jegyzett el ő,
Mégsem engemet vett el ő!

A boróka feketegyik,
Az én szívem késeregyik!
Alig birok már magammal,
Nehéz, terhes bánatommal,
Itt hagyott – *másodmagammal!*

Node majd ablaka alatt,
El-eljárok éjfél alatt:
S közel az ablakfa mellett,
Zengő fülemüle helyett:
– Megríkatom gyermekemet!

XXXIII.

Aranyszínű Bisalma!
Hej micsoda nap van ma?
– Rózsaszín szőlőgerezd,
Tőlem ugyan ne kérdezd:
Most isszuk a levesed
Bekaptunk egy keveset.
No de még is megmondom,
Tudd meg, ez az én napom:
Eszem-iszom napja van,
Ma Szent Ivó napja van.

XXXV.

Az eső csak szemereg,
Ni most meg már csepereg,
No de most meg már csorog;
S a rózsám kint ácsorog.
– Csupa sár lesz szoknyája,
A karmazsin csizmája,
Siess hát, az angyalát!
Emeld fel a rokolyád.
Vagyha nem: hirtelenbe
Felveszlek az ölembe
Az eső szintűgy szakad,
S ő mégis helybe marad.
Áh! most tudom mér' nem jön:
Rám vár az utcaközön.
Nem tudja, hogy itt vagyok,
Megyek érte, szaladok.
Hogy itt van a rózsája,
Csókkal adom tudtára.

☞ 5 ☞

XXXVII.

Tüzet ad a békasó,
Erőt a jó bor és só,
Virágot a vadborsó,
Fonalszálat az orsó,
Bánatot a koporsó,
S rá, enyhítőt, a korsó.

☞ 5 ☞

XXXIX.

Hiában ilinkedsz*
Hiában édeskedsz,
Hej te neked még jobb
Ha egyedül fekhetsz.

Gyöngyikém, ragyogóm,
Szép szőke gyermekem,
Édes szívem, gyenge
Fügefalevelem.

Pirinyó leányka,
Nem még oly tüzesen,
Hej nem neked való
Még a nagy szerelem.

Elégedj meg ha kapsz
Egy pár édes csókot.
Ne is álmodd te még
A legeslegjobb jót.

Nem volna nyugalmad,
Elfogyna örömed,
Mint a tüzes tenger
Úgy forrna kebeled.

*Ilint, udvarias (galant), megkedveltető

Szerelem gyötrelme,
Bimbószíved mellett,
Korán elégetné
Szép fiatal lelked.

☞ 5 ☞

XL.

Verjen meg a háromízű átok!
Nem megyek én többé hozzátok,
Ott ültél a komra szögibe,
Legnagyobb ellenségem ölibe.

Mintha most is látnám mi történt ott,
A tapintást, csattanó csókot,
S a hamis esküt az alatt,
S öleléstől ropogó derekad.

Hajszálhegyig, vérig, csontig csaltál,
Esküt törtél, s újat fogadtál.
Nem megyek én többé hozzátok,
Verjen meg a háromízű átok!

☞ 5 ☞

XLIV.

Hej! szegény árva vagyok!
Oly boldogtalan vagyok:
Csendes eső sirass meg,
Sötét felhő gyászolj meg.

Sosem láttam örömet,
Csak egyedül keservet:
Szomorúfűz hajolj rám
Halálvirág nyíljal rám.

Nekem ugyan megesett,
A csillagom* leesett:
Halál karja ringass el,
Forogószél temess el!

☞ 5 ☞

*A palóc azt hiszi, hogy minden embernek saját csillaga van az égen, amely le is hullhat. S akié lehull, az míg él boldogtalan, s közel van hozzá a halál.

XLV.

Virrad, virrad, most virrad,
De nem az égen virrad,
De a szívemben virrad.

Mikoron virradat van,
Fény és felhő együtt van,
Ölelkeznek nyájasan.

Úgy, mint az én szívemen
Szerelem és gyötrem:
Ősszeszoknak csöndesen.

☞ 5 ☛

XLVII.

Hej én ugyancsak szépen
Kifogtam a reményen:
Engem rá nem szedhetett
Akárhogy igyekezett.
Nem hagytam messze szállni,
A magasba kószálni.
Kis körében házamnak,
Nem engedtem magamnak
Csak egy kicsit, keveset:
– Az meg beteljesedett.

☞ 5 ☛

XLIX.

Nem vagyok én bánat, mégis
Eszem a lelkedet!
Az a szép, az a jó lélek
Táplál engemet:
Szelíd biztatással,
Szép vigasztalással,
És azzal a lánggal
Mely szemedben lángol.

☞ 5 ☛

LIV.

A kaszáló réten voltál:
Pitypalattyot hallottál.
No te kis lány ne tagadd,
Mit mondott a pitypalatty:
– Azt mondta hogy szeress meg,
És azután ölelj meg.

Fáért az erdőn voltál:
Galambbugást hallottál.
No te kislyány ne tagadd,
Mit búgott a vadgalamb?
– Biz' azt búgta hogy úgy tégy,
Hogy a farsangra elvégy.

☞ 5 ☛

LXIX.

Ne szólj egy szót se kedvesem,
Te ne esküdözzél nekem,
Te csak szárazon mond nekem,
Hogy szeretsz, neked elhiszem.
Becsületes legény vagy te,
Törikszakad elveszel te.
Szép ajkad minek esküdne,
Csak szószaporítás lenne.
Ajkad nem esküdnyi való,
Egyedül csókolnyi való.
Veled bátran keveredem be
Lánggal égő szerelembe.

☞ 5 ☞

LXXI.

Öröküdvösség virága
Szerelem!
Fakassz bimbót, nyílj ki árva
Szívemen.
Mint a teljes rózsabokor,
Bokrosan.
Kikerülöm töviseid
Gondosan.
Kikerülöm a hűség szem-
Fényével
A szelíd hit mennybenező
Szemével.
Bimbóidat koszorúba
Kötözöm,
Öröm aranyharmatjával
Öntözöm.
S felteszem egy fehér ezüst-oltárra:
Barna babám fehér cici-
Dombjára.

☞ 5 ☞

LXXIV.

Édes boldogtalanságom!
Kedves szerelmes kis lányom,
Lelkem mennyezetes ágya,
Örök, üdvezítő vágya.

Szívem virágvasárnapja,
Reményeim virágzatja,
Teljes örömem bimbója,
Álmaim látogatója.

Te édes kis mindenségem!
Kárhozzatom, üdvösségem.
Két szép barna szemed párja
Búm csillagos éjszakája.

Szerelem a lehelleted,
Az legyen egész életed,
Hű, szelíd, édes gyötrelem,
Mondhatatlan szép szerelem!

☪ 5 ☪

LXXXV.

Liliomszálakból
Van vetve ez az ágy,
Mint a friss hóharmat
Oly szép fehér és lágy.

De fehérebb az a
Holt menyasszony rajta,
Hát az a szép lélek,
Melyet elsohajtja?!

Szép fehér lelkét az
Égbe sohajtotta;
De lelke szerelmét
Itt a földön hagyta.

Itt hagyta énnemem
A szívembe zárva,
Halálom óráján
Elviszem utána.

Felviszem szerelmét
Együtt az enyimmel;
Ezt a hív szerelmet
Hagy lássa az isten.

Hagy csináljon páros
Csillagot belőle,
Hogy ragyogóbb legyen
Az éjszaka tőle.

S enyhesen ragyogjon
Reszkető sugára,
Le a hív szeretők
Nehéz fájdalmára.

œ 5 œ

Új palóc dalok (1858)

Siess innen

Karcsú az eszterhéj,
Ösztövér a konyha,
Kinéző az asszony,
Zsugori a gazda.

Nem mek én emide,
Szúr itt a hajsza is,
Oly visszás, kesernyés
Még a mosolygás is.

Fösvény gazda kutyát
Tanít a vendégre,
Fogat vicsorgatni,
Morogni elébe.

Tört lábú faszékre
Ültet a gazdasszony;
S légyvettyes pohárból
Kínál szörnyen nagyon:

Fancsali lőrével,
Maradék kásával,
Csórés ciberével,
Régi pogácsával.

Nem mek én emide,
Dohos ágyban hálni,
Hideg kezét fogni,
Rosszat tapasztalni!

Hol még a Krisztus is
Rossz állapotban van:
Szúrfurkált pókhálós,
Penészes rámában.

Vón itt istenáldás
Jujjig* egy rakáson!
Csak szív nincs, s hej pegy** ez
Első a világon!

☞ 5 ☛

*színig tele, böven, dúsan

**pedig

Pásztor szerelme

Ha meghalok csillag leszen belőlem,
Magánosan ragyogok majd az égen,
Rámosolygok alkonyatkor orcádra,
Mikor ott ülsz új rózsádnak karjába.

Eszembe jut halálomnak órája,
Mit fogadtál kebelemre borulva,
Mikor forró csókok között esküdtél,
Hogy te másé soha többet nem lennél.

Megszámolom azt a néhány könnycseppet,
Melyet fényes szemed én értem ejtett,
Sugárain egyenként lehajolnak,
S felcsókolom mind mennyei harmatnak.

☞ 5 ☛

Két kis fekete nap

Két kis fekete nap
Süt a lelkekre rég:
Magyarázhatatlan
Világos sötétség.

Ahol legfeketébb,
Ott legvilágosabb:
Ott látom ragyogni
Nagy boldogságomat.

A te két szerelmes
Fekete szemedben:
Oda játszik át, ott
Mulat az én lelkem.

Szent gyönyörűséggel
Égve *üdvözülvén*,
Benned bűbájvilág,
Szép *fekete napfény!*

☞ 5 ☛

Istenmezei kápolna

Istenmezei kápolna!
Jobb volna, ha nem volna,
Ott áll egyedül magában
Papsajtban, árva csalánban.
No de mégis hasznos biz a
Mikor hull az istennyila,
És menykő ver erdőt, mezőt:
Kopott fészülete előtt
Térdelnek a boszorkányok
S imádkoznak a zsványok.

☞ 5 ☛

Hova visz a bor?

Ez az ó bor,
Be jó bor, be jó bor!
Eszem tőle
Be kóbor!

Elkóborol
odáig, odáig,
Barna babám
Házáig.

Kapufélfa
Nyílásig, nyílásig,
Hol a küszöb
Rám vásik.

Meg a pitvar
Sarkáig, sarkáig,
Meg meg a kulcs
Lyukáig.

S ezen át az
Ajkáig, ajkáig,
Szeme édes
Pokláig.

Forró szíve
Tájáig, tájáig,
Egész tündér
Országig.

☞ 5 ☛

Hat ökrös gazda

Ugyan ne igyál annyit
Apjuk!
Tömérdet bevesz az a
Kis lyuk:
Az az Ádámcsutkás gége.
Talán bizony nincs is vége.

Már az idén hat ökröt meg-
Ittál;
Most a csapon egy bika, négy
Ló áll.
S vár, hogy őt is megiszod már,
A csacsi, a jámbor számár.

Szénád, szalmád a hordóban
Ázik;
Az istálló is torkodba
Mászik.
Nosza siess a házadból,
Csúful kidobolnak abból.

Ha kidob a kótyavetye...
No mi?
Akkor elmek a kocsmába
Lakni.
S te pedig elmaradsz hátra,
Kacki lógósod* karjába.

*Ha az asszony férje mellett még szeretőt is tart kéz alatt, kedveltjét kacki-
lógósoknak hívják.

Ne kárhoztass, fáin ez a
Kis lyuk;
Bánatomhoz mérve iszom
Anyjuk:
Nálad van a bánat foka,
Hej te vagy a teljes oka!

Hányszor megvertelek, tanúm a
Hátad:
De te mindcsak vonítottad
Vállad.
Ki nem verhettem belőled,
A kántort, a szeretődöt.

Gyere forint! Most nyílj meg jól
Kis lyuk:
Beiszom az üdvösségem
Anyjuk!
Aztán a szívem reped meg...
Rossz asszony – isten áldjon meg!!

☪ 5 ☪

Pusztai vihar

De megverte az ördög a levegőt,
Úgy szalad, úgy sikojt ablakom előtt;
Forgószél kerekedik belőle,
Az ürgedomb mállikporlik előle.

Az a kopott putri is ijedtébe
Mélyebben bekapaszkodott a földbe,
De a szélvész lefésülte a fejét,
S e tőzökhátú sírt játszva hányja szét.

Oszt rázúg a pusztai árva fára,
Hol fészken ül s reszket a kis madárka,
Szétfújja a lágy fészket kegyetlenül,
S kihullnak a kicsinyek a fészkekbül.

Az ugaron szörnyen jajgat a bíbic,
Ott egy szarkát forgat a szél s tova visz;
Csak a sas áll meg a vakandtúráson,
S körmei közt egy ürgét tart rováson.

Csak a tolla bondorodik a mellén,
S mentül keményebben fúj a szél mellé,
Annál bátrabban hasít a légben rést,
S szárnyaival jól elveri a szélvészt. –

☪ 5 ☪

Szemereg az őszi eső

Szemereg az őszi eső,
Mintha gyöngyszem hullana;
Az a fehér báránnyfelhő
Úgy el van lágylulva.
Szomorún száll a falevél,
Mintha madár volna;
A szellő mint bús sohajtás
Mintha ráhajolna.
Őszi idő!
Öregszik az esztendő!

Kilátszik az ágbogrul a
Fülemile fészke;
Üres mint a tenyerem, hol
Virág volt nem régte,
Függ, mint egy üres szent csésze,
Egy pusztá oltáron:
A kopasz fa tetejében
Mezítelen ágon!
Őszi idő!
Öregszik az esztendő!

☞ 5 ☛

Hol van az én piros kedvem

Hol van az én piros kedvem?!
Talán őszi fény lett;
Vagy ebben a kis vadrózsa-
Fába gyökeredzett.

Majd kihajt tán kikeletre,
A jövő tavaszra:
S egy szép kis lány bokrétául
Szépen leszakasztja.

☞ 5 ☛

Őszi hold

Azt se tudja mit csináljon
Most a hold világa!
Nem tud mosolyogni, a bús,
Elhervadt határra.

Melynek hímes virágival
Oly vidáman játszott;
Midőn sugára mennyei
Liljomszálnak látszott.

Bújában fogyni szeretne,
S most van a telése:
S szintúgy látszik haragjában
Hideg reszketése!

☾ 5 ☽

Virágőrült

– Regedal –

Reggel kapott friss bokrétát,
Mely most is ott virít haja lágy selymében;
S este jött a szomorú hír,
Fekete pecsétetes kis fehér levélben.

A levélben nagy csalódás!
S már olvasás közben a szív félig hasadt;
Tört eskü, álnok hűtlenség!
Reggel még üdvösség, este már kárhozat!

És e percben véletlenül
Tükörbe pillant a megcsalt szívű lány;
Meglátja sápadt ajkait,
S hervadt tekintetét, mely halálhalovány.

Rápiroslik a bokréta
A tükörben, haja lágy fényes selyméből;
Hosszú kínkacajjal, s merev
Szemmel nézi magát a tükör fényéből.

Azt hiszi, a nyíló rózsza
Lopta el arcszínét, – szép piros örömet
Az szívta titkon magába,
S bokrétáját örült dühhel szagatja szét.

Azután tompán megnyugszik,
S e merev nyugalom, megörülés jele.
Így tölt kisdéd szobájában
Éjt napot csendesen a feledés vele.

Nincsen egy kis jel sem, amely
Megcsalt szerelmére még emlékeztetné:
Bokrétájával együtt szét-
Tépte emlékezetét, amely elvezetné

Őrütsége forrásához,
Melynek pokolsötét habjait nem látja;
Üres a kis szoba, csak egy
Mária-kép függ ott, mindég azt imádja.

Isten szeretője, – ez a
Rögeszméje – az ő kedves barátnéja,
Angyalok gyönyörűsége,
Örök hűségű szerelem királynéja.

– S e közben jött az új tavasz,
S kertje nyílt ablakán át, a nyílt virágok
Bemosolyogtak szobájába,
Mint szellőringatott sok piros hullámok.

S alig veté rájuk szemét,
Kigyúlt agyában az őrjöngő gondolat:
“A rózsá lopta elé szívem
Tüzét, arcom színét, szép vidámságomat!”

S – kirohant a nyílt ablakon,
S minden rózsabokrot őrjöngve összedúl:
Lágy fehér márványkebelét
A tövises ágak közé veti vadul.

Hah! örömem rabló! Ti
Gyilkos rózsák, széttépve vesszettek!
S addig vérzé magát velek:
– Szemfedői lőnek a rózsalevelek!

☪ 5 ☪

Mi rosszabb a földindulásnál

Romjaidon, siroki vár!
A fuvalom zokogva jár:
A fuvalom őszám lelke,
Ki hős halálát itt lelte.
Búbánatot sír a felhő,
A sírása csendes eső,
Tőle nyílik a vadrózsa,
Mely e romot koszorúzza.
E vár olyan erősen állt,
Viselt ezer vést és halált:
Hogy azt mesélték felőle,
Acélból volt levegője.
Köve gyökeret eresztett,
Földingástól sem reszketett:
S min nem fogott semmi csapás,
Ledöntötte az – árulás!

☪ 5 ☪

Kupaktanács

Csuroncsur idő van
Pilis helységében,
Már hat napja esik,
Zuhog egyvégtében.
...De a mi sok csak sok!
Mondják az okosok:
Ilyen zápor már tömérdek
Falut ínségbe lökött.
Krumplit, paszulyt semmivé tett,
Kimosta a kukoricát, tököt.
Kását eszik a csizmaszár,
Olyan nagy a sár,
A gólya sem bír sétálni már.
Ma éjjel is történt egy nagy kár:
Az itató kút árkába,
Az agyagos pocsolóába
Belefűlt az egyik bika,
Annak is a jobbika,
A fiatalabbika!
A gyermekek,
Tengerén a sárnak,
Az utcákon
Hosszú cséklyéken járnak.
A nagy pocsolóába
A menyecskék lába
Térdig kifehérlük:
S azt tereferélik
Hogy a sarat mérik,
S a szivárványt várják,

Pegy a bolondot járják?
Lótnak, futnak
Szomszédóznak
Hírt viszhoznak.
Oszt a tizpal* mellett,
Hol a kócot fonják,
Az öregasszonyok
Sopánkodva mondják:
Ó be kár,
Hogy ez a sok sár
Nem szilvalekvár.

Igy lévén és ekképpen,
Emiatt most éppen
Gyűlést ordít a bakter
A falu házába:
Végezni az eső ellen,
Bölcsen, hamarjába.
S összegyűl egy csomó palóc,
Eszük füstöl mint a kanóc
S lángot vet mint a pozdorja,
A gondolat egymást tolja.
Tanakodnak, sürrnek-forrnak,
Az okokban szintúgy kotornak,
Hogy kéne az esőt
Megállítani!
Ki bír varázsvesszőt
A sok morgó felhőt
Elszállítani!?
Ez a gond
Ront, bont.
Bíró gazda szólják már,
Mit mond

* tűzhelyen a hamu alatti parázs helye

A százesztendőös naptár?
Hát a harangozó hol jár?
Mért nem fut a haranglábra,
Nem tekintve sem előre sem hátra,
Menjen, álljon keresztbe
S ezt kiáltta: "ereszd be
Ezt a hangot az égbe,
Jó Szent Péter!"
Egyvégbe
Ezt ordítsa hétszer:
S a harangot így húzza,
Messze be-
Kergeti a tengerbe. —
S harangoznak szakadatlan,
De az eső megint szakad,
Hosszú néma bámulásban
A gyűlés esze megakad.
Tyhú! hú! hó!
Megint gyün egy nagy goromba felhő!
S ím most újra összezúgnak,
A tanácsban súgnak-búgnak,
S megszólal a bíró hevenyében,
Az érdemes gyűlés nevében.
Ha megesik
Hogy egész nap esik,
Azt végezzük, hogy csak tessék
Hagy essék!
De ha megesik,
Hom mé hoúnap is me me osztengat is esik:
Arró má nem tehetünk!
Ezt végeztük, — isten velünk!

☪ 5 ☪

Komámasszony

Hébehóbás látogató
Komasszony!
Jöjjön hozzám, velem időt
Fogyasszon.

Szapuljunk szót, — mint tapadó
Legyeket:
Verjük el a sok unalmas
Perceket.

Jöjjön — no! — hát ura hogy van,
Mít csinál:
Otthon a lóherésben, vagy
Kint kaszál?

— Hallotta-e mi hír van a
Faluban:
Füles ördögöt fogtak a
Templomban.

És ez a vén füles ördög
Nem volt más:
Az ott rabolni akaró
Vén kondás.

Kezében a rablott szentség
Vérré vált:
S amint csorog, mindenik csepp
Rákiált.

Folyó tűzzé vált mi arany,
Mi ezüst:
S úgy csengett, hogy: a gazembert
Égesd, üsd.

– S a nagy harangról tudja-e
Mi a hír?
Éjfélkor emberi módra
Jajgat, sír.

A meghalt jó öreg papot
Siratja:
E harangot a falunak
Ő adta.

S hű hálául, imádsággal,
Immár rég:
Ütőjét is beszentelte
A népség.

Hát a legújabb pisze hír
Tudja mi?
Nem is merem egyenest ki-
Mondani.

Hej, hogy kigyelmed a kántort
Szereti:
S a kántornét a méreg majd
Megeszi.

No de mindez mende monda
Nem egyéb.
Ha bár egyre csiripolja
A veréb.

Nem is gondom az énnékem,
Se másnak:
Vessünk véget a hitvány szó-
Bomlásnak.

– Nézze meg a virágos kis
Kertemet:
S szaggasa le kérem a leg-
Szebbeket.

Vigyen haza az urának
Belőle:
Hogy én küldöm, s emlékezem
Felőle!

Egy pár szénagyújtás kint a
Vidékbe;
S több furolyás szombateste
Emléke.

Egy pár sarkantyú ismerős
Csengése;
S egy szív közel hozzám való
Verése.

Tudja isten mit mivel a
Lelkimmel:
Összeolvastja csorduló
Könnyemmel?

Lyánykoromban nekem is volt,
Galambom:
Nem csak kennek komámasszony,
Ha mondom...!

De komámasszony e szóra
Felfortyan:
No még e kell ilyen-ollyan
Amollyan!

Komámasszony nagyon furcsán
Hunyorít!
Hogy a hályog ölelje meg
Szemeit.

Egye meg a bogár minden
Virágát!
Legyen sírja kelmednek a
Virágágy!

Majd szakasztok virág helyett
Csanalat:
S úgy megverem szemeit, hogy
Bedagad.

Úgy megverem szemeit a
Férjemnek;
Ne vethessen több pillantást
Kelmednek.

Vagy legalább keresztbe néz
Majd tőle...
– Nos, áhít még emlékezni
Felőle?!

☪ 5 ☪

Szüreti dal

A pilisi szőlőhegyen,
Vigadok én keservesen!
Mint a harmat a virágba,
Könnyem hull a telt pohárba.
Olyan jut eszembe, melyre
Nem elég a teringette.
Hejhuj! Pajtás, az én orcám
Felhők közt égő szivárvány. —
Ebben a kis vityillóban
Olyan édes barátság van.
Iszogatunk hathatósan,
Mulatozunk kurjantósan.
Jó pajtás borul szívemre,
S titkos édes keservemre,
Hét cigány az ajtó megett,
Nótát reszel torma helyett.
Nem voltam én itten soha,
Még sem vágyom most sehova,
Mégis olyan otthon vagyok,
A lelkemből ott is hagyok:
Rásohajtom a tőkére,
Olvadjon a gyökerébe:
Hejhuj! Talán a bor tőle
Tüzesebb lesz esztendőre.

A pilisi szőlőhegyen,
Szintúgy nyargal az én kedvem:
Ez a szilaj tüzes csikó,
Hiába mondom neki, hó!
Neki rúg a búbanatnak,
A szomorú éjnek, napnak.
S elszáguld az ősidőbe,
Onnan meg a jövőbe:
Hipp hopp hetedhétországra,
Mint Szent László paripája!

☪ 5 ☪

Madarak pajtása (1856)

Lisznyai így ír a kötet előszavában: "Félreértés kikerülése miatt, szükség arról is értesítést adnom, nehogy azt gondolják, hogy elkezdve a fülemilétől, tán csak cinigék- s baglyokról fogok dúdolgatni.

»Madarak pajtása« címet azért adtam a dalfüzérnek, mert valamint az összes madarak szelíd, verő, harsogó, víg, szomorú, édesen kesergő, ábrándos, sebes, lassú, csendes dallamokat zengenek, — épen úgy ez összes dalcsomó, hol magasztos, hol népies, itt kedélyes, ott szeszélyes, majd szenvedélyes költői hangulat vegyülete leend, — egy szóval: mert a madarakat szenvedélyesen szeretem!"

A szigorú rostán egy-két gyöngyszem is fennakadt, akár ma is írhatná a költő, aktualitásuk okán.

Alvajáró

Elhervadt a rózsám,
A legszebb hölgyvirág:
Ketten szerettük őt:
Én és a holdvilág.

Az éjnek Istene
Lőn, ah! vágytársamul,
S viszont szeretteténk
Híven, gyanútlanul.

Boldogság álma közt
Én elgyűrűztem őt,
S mint vőlegény bírám
Az angyalszeretőt.

Nappal menyasszonyom
Csak engem szeretett;
S éjjel lángkeble
A holdért reszketett.

Bús halvány arcomat
Holdnak nézé talán,
Nappal azért ölelt
S csókolt oly hön e lány.

S csillagkoszorúsan
Ha jött a holdas éj,
Az éghez vont a őt
E bűvös szenvedély.

Hogy a magasba ne
Találjon rést, nyomot,
Őrködve zártam el
Ajtót, ablakot.

S a hold ölembe látván,
Az angyaltermetet,
Sápadtan ránk világolt,
S szerelemföltő lett.

Epedve hívni látszék
Őt lány sugárival;
Majd nyájasan mosolygott
Ezüstlő ajkival.

– S ábrándosan mereng
Ölemben a leány,
A mélacsendű éj
Szerelmes vándorán.

S hiába féltem őt,
Hiába ölelem
Győzött a föld fián
Az égibb szerelem.

A hold menyasszonyom
Magához karolá,
S égő sugárival
Lelkét fölcsokolá.

S nászoltár lőn az ég,
Gyertyák a csillagok,
Szenteltvíz a harmat,
Mely hulltában ragyog.

Komoly tiszta tanúk
A csendes föllegek,
S a szellő eskető
Szellemként lebegett.

S azért ily szép az ég
E csöndes éj felén:
– Menyegzőt ünnepel
A hold, a – vőlegény!

☞ 5 ☞

Uj Syrén

– regedal –

A tenger szívében,
A gyöngyök honában,
Egy új Syrén lakik
Hullámpalotában.

Vendégül csillagok
Járnak hozzá éjjel,
Kik az égrül hullanak
Alá tündérfénnyel.

Minden érzeménye
Búbajos dalinger;
S ha zengi búdalát,
Vele sír a tenger.

Éneke sötétebb
Mint a sötét éjfél;
Örökké a megcsalt
Szerelemről regél.

S ha olykor kéjt, gyönyört
Zeng, akkor húrjai,
A legdrágább örvény –
Gyöngyök sugarai.

S ha álbarátokról
Zeng, kik orvok, csalók:
Lantjának húrjai
A legsimább kígyók.

S ha olykor bős vihar
Dühöng a tengeren:
Bosszúdanája zeng
A zsarnokok ellen.

Ez új Syrén, ki a
Világot gyűlöli:
Tengerbe fúlt költő,
A koszorús – Shelley!

❧ 5 ❧

Vőlegény

– regedal –

Egy tündérszép leányért,
Több dalnokszív hevül;
Mindnyája őt szeretné
Ölelni üdveül.

Hozzá, merész reménnyel,
Kér ő be mennek el,
De ő határozottan
Szívébül így felel:

Versenyre dalnok ifjak!
Örök szerelmemért;
Szívem lesz a koszorú,
A legszebb énekért.

Nyílt ég alatt, szabadban
Leend a pályatér,
Honnan a tünde visszhang
A napvilágra ér.

Beárnyazott liget fog
Előlem rejteni,
És onnan a dal-ének
Hozzám kizengeni.

Saját magam bírálom
Meg a dalszellemet,
S ítélem el, ki bírjon
Örökre engemet.

Versenyre hát! ki tud szív-
Hatóbb dalt mondani?
E zöld halomra dülök
Zenétek hallani.

S a játszilag kedélyes
Leányka elsuhant,
S örül zsámoly lehetni
A fűbenötte hant.

S hús völgy lombsátorában
Fölhangzik a zene,
Nincs széles e világon
Kit meg ne ihlene.

Pirul, hevül a szép hölgy,
Lángkeble fölremeg,
De még a verseny-ének
Lelkét nem rázta meg.

Ily hangvirágokért még
Szerelmet nem cserél,
Lelkében egy dicsőbb dal
Varázsszelméje él.

S ím a völgy sátorában
Egy új dal zengedez,
Hangján virág, fa, fűszál,
Ihletre ébredesz.

A tenger árja ily mély
Erővel nem ragad,
A szellők fuvolája
Ily bájhangot nem ad.

Varázstól gyönyörre
Mozzan a levegő,
A menyből a nap arca
Alább ragyogni jó.

A csillagok leszállnak
Hozzá enyelgeni,
E hang oly győzedelmes!
Oly édes, isteni!

És ím, ily szók fakadnak
A hölgynek ajkirul:
"ki e dalt énekelte,
Az bír menyasszonyul".

"Hév mátkacsókra várom
Remek művészetet,
Szívemhez hadd öleljem
Szép vőlegényemet!"

S – sokáig vár a lányka,
De mind hiába vár!
Nem tud leányt ölelni
A völgyi kismadár!

A bájhangú dalos, ki
Szerelmét zengte le,
A lányka vőlegénye:
A völgyi – fülmile.

Szerelem és barátság

Bút búra énekeltem,
Egy szőke lány miatt;
Vágyam, reményem, üdvem,
Ő volt az ég alatt.
De ő, a tiszta angyal,
Meggyóna lelkesül,
Hogy egy után, szerelme
Csak szívemért hevül.
S nem volna e világon,
Kit oly híven szeret;
Engem szeretne híven,
S engem csókolna meg.
S ha nőkebel lehet, hogy
Kettőnek áldozik,
Szívében én leendek
Örökre a második.
Sajnálva kért, hogy oltsam
El égi lángomat:
– Jobban szerette nálam,
Legjobb barátomat!
Nyugodt, de oly merev lőn
Lelkem, – s egy év után
Ők hűséget esküdtek
Az oltár zsámolyán.
Fájlaltam és örültem
Ez ádáz helyzeten;
Mert mindegyik oly édes!
Oly kedves volt nekem!
A szőke lányhoz bánat
Kötötte szívemet;

S barátomhoz megtartám
Hú szenvedélyemet!

II.

É v t ű n t, – s én meglátogattam,
Mint hú, áldó barát,
Örök boldogtalanságom
Édes, jó angyalát.
Magammal vendégül vivém
Szobornyu galmamat:
... A hú nő eltemette, ah,
Legjobb barátomat!!
Ó jó férjét siratta meg
Barátom hamviban;
S könnyünk gyönggyé vált a sírkert
Sápadt rózsáiban!
Boldogságát mind itt hagyá:
Az árva csecsemőt,
Rokont, barátot és hazát,
S az ifjú szende nőt?
Ah! nem találja menybe fel
E drága kincseket;
Nem bírhat értök sírni ott,
Elég gyászkönyeket! –

III.

– É v t ű n t, – mély bának árjain
Lefolyt a gyászidő;

Az ifjú özvegy gondja nagy,
És napról napra nő!
Családbajában osztozám,
Voltam segélyeül;
S új láng gyúlt ily gyöngéd részvét
Hő ihletésibül.
– S visszanyervén szabad jogát
A régi szerelem;
Szentül, híven megesküdt
Az özvegy nő velem.
De oh! Milyen csodálatos
Az istenakarát!
É v t ű n t, s ő is ott fekszik már
A puszta föld alatt!
Álmatlan álom van szemén,
Rideg jég ajkain;
Hol egykor forró csók lakott,
A szív szép napjain.
Oh mily balsors játéka ez!
Hogy két legjobb barát
Szerelemnek s barátságnak
Áldozza fel magát!
S szerelmökben egyforma sors,
S egy nagyságú határ,
Mely három szív boldogságát
Egy sír ölébe zár!
Nőjét itt hagyta érnekem,
S a nő meg engemet;
Én szenvedek, s ők boldogok
A hét egek felett!
De szenvedése, oly csendes
Felhő, mely egyedül
Szent harmatot, lágy könnyet ont
Szelíd enyhületül.
Hajam selymét megőszíté

Az élet estve;
S oly édeskínos ihletés
Emlékem szelleme.
S ennek forró hatása közt,
S mély, szent emlékivel,
Üdvem, barátom gyermekét,
Ím, én nevelem fel.
Halálos ágyán bízta rám
A nő e magzatot,
Mely most is ringó térdemen
Hintázik s mosolyog.
S azáltal megdicsőül e
Barátság s szerelem:
Hogy őt magas szellemben a
Hazának nevelem...
S a gyermek tettek hőse lőn,
Önálló férfiú:
S jutalmam tiszta öntudat:
A legszebb koszorú. —

☪ 5 ☪

Távozó

Zarándokútra int a végzet,
Hazám határiból ki könny vezet;
Kitől búcsúzzam én?!
Se apám, se anyám,
Se testvérem, se babám,
S kín kérdenem, hol vannak ők
Az értem szentül érezők?
S gyász kél szívem egén!

Mint gyermek öntudatlanul,
Csókot szívék halotti ajkirúl
Sírjába szállt szülőmnek:
Testvérszívet nem ismerék,
S így zúzta szét a sorskerék
Reményeit jövőmnek;
Szerelem legszebb bájkorán
Sírvirág lett a rózsám;

Ó nincs tehát kitől búcsúzzam én,
Hármas csapásnak adáz érzetén?
— Van még nekem anyám? —
Ő látott éltem hajnalán,
S szerelmet mosolygott reám,
Kiért vérem kiontanám:
— És ez te vagy hazám!
Kinek nyomor vagy kék között
Egy hévvel áldozám.

Hú szív könnyével sírva bánatot,
Tőled búcsúzik árva magzatod,
Hallgasd ki végszavát:
"Légy oh áldás hazája, hon!
Vértől ázott virányidon
Ne láss vihart, csatát.

S ha e zarándokpálya véget ér,
S szívem, ez ősi lakba visszatér,
Téged, kit oly égőn imádlak:
Szabad hazák sorában lássalak!"

☪ 5 ☪

Merengés kórágyon

Búrahajlott fővel
Ülök a kórágyon.
Időnként egy-egy könny
Foly végig orcámon.

S vajjon honnan eredt
Ez a néhány könnycsepp,
E lélek harmatja?
Ah! ez mélyen meglep.

Apró bajokért, mint
Játszó gyermek sírtam,
Nevemet a porba
Könnycseppekkel írtam.

Mint ifjú, bánatom
Dalokba olvastám;
S könnyűkben füredtém
Szerelmed óh hazám!

De most mint férfiú,
Csalódásim felett,
Márványarccal állok,
Teremtve terveket.

Ábrándjaim bájegének
Csak felhője maradt;
Csillagai mind elhulltak!
S a reményhavak alatt,

Füst s lobtalan parázs ég,
Fölötte rideg ész,
S nem hajló akarat,
Mely inkább törni kész.

Bánatom sötét szobor,
Melynek nincsen könnye.
E néhány könnycsepp az
Emlékezet gyöngye.

Mely csak néha, néha, mint
Vendég látogat meg,
Delejes ünnepóráin
Küzdő szellememnek.

Az érzés ringva, mint
Déliabád árad rám,
Mintha csak félébren
Csak gyengén álmodnám:

Rátok emlékezem,
Szabadság! Szerelem!...
A szerelem tündéróráira,
S e tündérórák szőke angyalára.
A szabadság véres napjaira,
S e véres napok pusztá diadalára.
S te rád, lelkem napfénye, barátság!
Virágos mennyei ág,
Mely a mennyből a földre nyúl,
Legteljesebb virágiból
Koszorút köttem szívemre:
Kedves barátokat.
S – ki tépte szét e delejes viszonyt,
E szellemláncokat?!

...Alig van néhány körülem!
Ki nyújtaná lelkét és karját,
S összelengetné velem sóhaját,
Talán elpártolának túlem!

Kikkel szívet cseréltem,
S fellengve együtt éltem
Az ifjúkor aranyhajnalát.
Megosztám üdvét, bánatát:
– Midőn szívünk kis világa
Többet ért, mint egész világ;
S több volt benne, mint a mennyben:
Szerelem, boldogság.
Az öröm piros galambja
Szívünkbe, e virágos kertbe szállt,
A percek, mint szép arany pillangók
Repültek el. Szívünk nyitva állt.
S belőle, ki velünk szóba állott,
Szakíthatott emlékül virágot.
Midőn még az izzó képzelet
Ezer mennyet teremtett
Egy perc alatt,
S ott láttam mindenikben
Angyalomat. –
Mért nem rohantok hát felém:
Akikkel együtt ölelém
Saját szeretőmet,
Kinek szívébe zártam a jelent s jövőmet,
S csókjaiból engedtem nektek is;
Együtt hallgattuk szíve dobogását,
Midőn kigyúlt hajnalarral,
Szabad érzelmi harccal,
Szentül, tisztán
Mint honleány
Szórta rátok nyájas pillantását.

Hol vannak az égő fiúk?
E sok jó, hű barát,
Kikkel együtt imádtam,
S haldokolni láttam,
A szenvedő anyát;
Kinek, ha csak egy jó perce jött,
Isteni kéj folyt szívünk között.
S szebb napjain szegénynek,
Ünnepét ültük a csalfa reménynek:
Egy forrássá vált örömünk,
Egy sugárba fontuk vágyaink,
Egy szivárványt szőttünk álmainkból,
Egy felhővé borultak fájdalmaink!

Hol? hol késtek hát felséges fiúk?
Hogy mindez így volt, hű tanúk,
Mint osztók meg a szabad napokat,
Szilaj, vidor kalandokat.
Az ős hegyek vérét, a bort,
Melynek kedvgyújtó hulláma
Lelkünk lángjával összefort.
Népdalokkal temettük el a bút,
S mint sarkantyúnk pengett a pohár;
S ha ekkor eszmeversenyre keltünk,
Okoskodásinkban nem volt határ.
Elvitázhatlanul állítottuk:
"Hogy egri bor volt a vörös tenger,
S rajta csak amúgy szárazon
Azért sétálhatott át a zsidó király,
Mert kiitta mind a magyar
Óriás bújába".
S hogy ez így volt bizonyára,
Mond az egyik nagyvidámon,
Ős apám ez óceánon
Búvár volt hajdanába'.

S – e percben, mely ily bölccsé kent,
Elhittünk egymásnak mindent.
... Szerintünk a nagy világtörténet
Az események tengerén,
Csupán bős özönök marakodása
Volt mindeddig egymás érdekén.
Zúgó fővel azt tartottuk
Igazságnak:
Még egyszer föl kell fordulni
A világnak.
Így öttünk egymásba
A szót s a kortyokat;
S ittunk, mint a szivárvány,
Hosszút és nagyokat.
Szomjainkról bús kongással
Sok üres hordó szólna;
Mámorunkban a hordóból
Diogenest is megittuk volna.
Kedvüinktől a sötét éjfélnél
Piros hajnallá derült;
S oly mámorban, mint a mienk,
Az ördög is üdvezült.
Mámorunk az istentől lelopta
A nyílt mennyet s minden angyalát,
Mert e percben boldognak álmodtuk,
Ah! csak álmodtuk, a – hazát!

☞ 5 ☛

Zordon nézetek

Egy elkopott lapta már e világ!
Sokszor játszik az isten mivelünk,
De, mert le nem jó kortesként közénk,
Mi játékában nem gyönyörködünk.

Hányszor mosolyg a nap tüzében ránk,
S mi részvétlenségben majd megfagyunk;
Égboltjával, mint karral átölel,
S mi fényétől oly vak s távol vagyunk.

Mennydörgése, mely oly nyíltan beszél,
Kiáltó szó a nagy pusztában, itt:
A csillagos ég egy nyílt szentírás,
Mégsem értjük titokdús lapjait.

S haragszik bár, mi föl sem vesszük őt!
Üres hordó már e vén, puszta föld,
Mit az Isten hullámozó bor helyett
Naponta híg levegővel betölt.

S tán párává fajult a lélek már,
Kebleitekben, gyarló emberek?!
Damokleskard orcátokon a szem,
S önmagatok egymásnak fegyverek.

Babért szívat arat bár az erény,
De a bűnnek nagyobb hatalma van,
Koszorút tesz fejére, s az erény
Szolgaként jár utána, rongyosan.

Az igazság gyilkot tart kezében,
S kit javítani kéne, megöli;
Mint a lég oly közös a szabadság,
S e világban helyét alig leli.

Van ember, aki a koporsót egy
Hálósapkának nézi s fölnevet!
Árt annak, aki használ. S megöli
Ki benne minden üdvöst életetett.

Nyílt billikomból jó az áldomás,
Úgy nyílt szívből legjobb az indulat,
De itt, mint a börtön, elzárva áll,
S leláncolt rab mélyén az öntudat.

Az önzés, e szemetlen kéjleány,
Mint egy Syrén keblére vonz, ragad,
S keble megnyílt, mint rózsákkal takart
Sír, s mi bele hullunk mint áldozat.

A szerelem aranyláncon nyögő
Boldogság, már rég elkopott gyönyör,
Melynek örök, szent kéjnek kellene
Lenni, az nekünk únt élv, mely gyötör.

Ha a hon vérzik, sebe gyógytalan,
S írt kér sebére, azt mondjátok 'majd'
Árért szolgáltok, tán – vesztére is!
S van, aki még lelketlen felsohajt.

És álnok göggel színlel lelki fényt,
S tanult bűnét rénynek kereszteli;
Van, aki kockát hú barátira vet,
S érzelmeit kígyókká neveli.

Pusztán csak ésszel senki sem okos,
Ez elmerül a szív örvényiben;
Az ész hatalma erkölcsben vagyon,
Miként a gyöngy értéke fényiben.

Nincs könnyebb, mint egymásnak ártani,
Titkon jót tenni a legszebb erény;
Jó mindent tudni, mindent tenni nem,
Homálybul kel ki a legtisztább fény.

Egy hosszú ünnep légyen életünk,
Szívünk oltár, az égig lángoló...
– De mit ér a tanács, okoskodás,
Az ember egy 'megfejtetlen csomó'.

...Ember! Mi vagy hát? – porló sáredény,
De melyben Isten szikrát gyujta meg;
E szikra szellemlángja, a lélek,
Halhatatlanság szárnyain lebeg.

Nem! – lelked egy láncolt Prometheusz.
Magad vagy a borzasztó sziklakő,
Jön az idő, ez orjás saskesely,
S körmei közt fogy a vér, a velő.

A vér, e vészes vöröstenger-ár,
Egy világot borít hulláma el:
A szív világát, ha a szenvedély,
E vak szörny, örvényében vesztegel.

S a velő? – mint lángláva szertefoly,
Forr, és eléget minden érzeményt;
Nem hisz. S az égre, mint bitófára
Akasztja föl a hitet és reményt.

Az ész és szív mostoha testvérek,
S e két elem balúl istenkedik;
E két zsarnok, mint két Napóleon,
Egész világgal harcol, küszködik.

S e két félistent mi alázza meg?
– Egy sírkereszttel agyonütheted!
S a szív tengerét, egy kis árokba,
A sírgödörbe bekerítheted!!

☞ 5 ☞

Hazám képe

Hazámnak a végzet szerint
Három színű arcképe van;
S e szín egymást cseréli föl
Vagy vészesen, vagy bájosan.

Ha a nép tett útján halad,
Virító zöld, ha a remény,
Mint egy gazdag bimbó nyílik,
Sok vész után lángkebelén.

Ha e remény bimbóiból
A népnek üdvvirág virul;
Az ország szíve földobog,
Sarcán örömhajnal pirul;

Ha megsértik, haragjában,
Arcképe vérpiros lesz;
Ez harcos önerő jele,
S elégtételt karddal veszen.

Ha trónján békeszellem ül,
Arcképe tiszta hófehér;
Ez tartós boldogság jele,
Mely mind a kettővel fölér.

Ha keblén rút viszálkodás,
Vagy pártkény titkos férgé dúl,
Elsápad a sok kín miatt,
S szenved kimondhatatlanúl!

A történet beszéli így:
Ritkán volt e kép bájoló:
— Találd ki, honfitársam! Most
Melyik szín az uralkodó?!

Ballag e hon?

1844-ben

Ballag e hon, mint a fáradt vándor,
Mely tévúton menve célt nem ér,
S pályautja elhagyott nyomára
Tájékozni vissza-visszatér.
Újra indul, s újra elmarad,
Nem sejtven mi titkos vész miatt.

Ily zarándok a magyar hazája!
Vándorbotja elkopott remény,
Mely ha teljesült is pillanatra,
Holdtölte volt, csába tünemény.
A remény ott egy hideg sugár,
Hol a nemzet vállvonítva vár.

Dönthetetlen elv, szilárd tökélet,
Közbecsület hoz dicső valót;
Lélek, ész, szív összeműködése,
Tesz boldoggá embermilliót.
S nemzeteknél legfőbb boldogság:
Közös teher, közös szabadság.

Itt nem így van: s e bűn ezredes vész, —
Emiatt nincs népjellem s erő;
Kétfejű sas szárnya alatt nő a
Rég bujdosó madár, a jövő,
S tán ha e sas szárnya nem takarná,
E zagyva nép egymást összemarná.

Fenndicsekszünk 'mily nagy alkotmányunk'!
— Óriás mű homokalapon,
Névben él csak. S valóban fenntartani,
Még sohasem bírta ez a hon.
Szelleme, ami fenntart nemzetet,
Mint Atlasz az óriás eget.

E hazának elveszett a napja!
Holdja van csak, mert éj van egén;
Bár néhány költőnc: 'Virrad, haladjunk'
Azt dalolja régen. A szegény!
Nem tudja, hogy ébren álmodik,
S dalát mégis sokan elhiszik!

Fönnvirrasztnak, nem tagadja lantom,
Honéjünkben egyes csillagok;
És a vak nép néha-néha tán
Reménysugárt láthat általok.
De a csillag csak csillag marad,
Sugáritól hajnal nem virrad.

S mit csinálunk, ha majd ezek is
Egünkről a sírba hullanak,
S béres próféták jönnek, hogy a
Haladásnak gátat rakjanak?
— Rémes éj lesz! Ölve vágyaink;
S mi folytatjuk ősi álmaink!!

— Rom reményem! — az ősz dicsőségnek
Torzképe e gyáva nemzedék,
Melynek törpe lelkében az áldó
Egyesülés szent lángja nem ég!
Istenünket is magyarnak hittük,
S nyelvünket mégis elfelejtettük!

Istenül a vak önzést cseréltük,
Hiúság a szívoltári kép,
Pénzbe kerül hit, remény, szeretet,
Pénzimádó lón e harcos nép!
Melyből hajdan inkább nyílve szót
Öntött volna a vitéz előd,

Az igazság váltó-lázban szenved,
A hitel sebei gyógyíthatlanok;
A fényűzés könnyelmű hősei
Nagyobbat buknak, mint az angyalok.
S e nép hősi páncél helyett most a
Közönyösség jégpalástját hordja!

Az elfajult kebel templomának
Arany-rabláncon függnek szentjei,
S a barátság, szerelem, szemérem,
Most mind a szív hamis gyöngyei.
Társaságban álarc a kedély,
Pompavágy a divatszenvedély.

Hölgyeinknek keble csak kívül szép,
Belülről nincs szellemi varázs;
Ifjainkban sok a lelkesülés
Szalmalángja, s kevés a parázs.
Ők virágok, s a virág ha rossz,
Pusztán hull le, s gyümölcsöt nem hoz.

Férfiaiink majd mind rangvadászok,
Véneinkben nincs megfontolás;
Hogyne törné itt nyakát a jellem,
Hol divat lón az elv-árulás.
S érdekemben árva nemzetem
Nincs s nem is volt még közérzelem!

Halld meg oh nép! a közügy elébe
Mint a bimbó nyíljon a kebel;
Az ifjaknak tette lelkésülni,
S férfiainak bátran tenni kell.
A király s nép legyen hú barát,
S – üdv öleli majd át a hazát.

– De mit beszélek siket füleknek!
Én az örökkétség embere;
Itt a szíveken, mint jégbarlangon
A szél, jár át a dal szelleme.
Árva lantomat a földhöz vágom,
S zordon búban élem át világom!

☞ 5 ☛

Kedvenc macskámhoz

Torzóda

Pajkos cicám! picinyke lábadon
Ugorj ölembe, bátran, szabadon.
Jer! Hadd pödörjem meg bajszodat,
Aztán dudáld el zongó dalodat.
Majdan kezd el vidor játékodat,
Atlétai művészugrásodat.

Mutasd meg ama játszi lebbenést,
A csalfa lest, s azon villámszökést,
Mellyel nyakon kapod az egeret,
Köröméllel vágván torkán eret,
Hogy ijedtében, midőn összerogy,
Gutaütést ne kapjon valahogy!...

Tarka miniszttert hordasz, s e felett
Puha selyemből van öltözeted,
Mít a természet tagjaidra szőtt,
S rejtett közéje villanyos erőt.

Egérfogó talentumod mi nagy!
De egy hibád: – nagyon szerelmes vagy.
Nyílként átugrasz padlást, háztetőt,
Hogy feltaláld a hívó szeretőt.

Cicus! nincs nálad hívebb széptevő,
Kacér szemed szikrákat szór elő;
Mátkád kebléhez simulsz, átfogod,
S piros nyelveddel végig csókolod;

A hízogó szerelmet, kis művész,
Nem játsza így a legdicsebb színész!

Vágyod tudni: stiglicem, vagy a csíz
Madárka húsa valjon milyen íz?
De nem bántod, s ez ritka macska-rény,
S szabad helyed van ágyam szögletén.
S par compagni kávézunk, azután
Egérvadászatra mégy szaporán.
Te, lám, tudsz lenni gyöngéd, mint a vaj,
Szelíd, enyelgő, s hogyha kell, szilaj.
Ez érdemid mutatja vajmi nagy!
Te a pesti macskák arszlánja vagy,
Mert a pesti összes macskacsalád
Leghíresebb kandúrja volt apád.
Ez ősi gőg nagyon reád hata,
Azért lől oly nagy arisztokrata.

Az egerek országán, szép cicám!
Abszolút kormányt vágnálál ugye – tán?
Homlokodra, mely oly nyílt, domború,
Illenek egy cickafark-koszorú,
S hogyha kitalálsz múlni hirtelen,
Emlékszobrod egérköből leszen.

– De nem illik dicsőségedhez gyász,
Üdvözöllek zseni egérvadász!
Fegyvertárad éles körmökből áll,
Megannyi olasz tör, mely jól talál,
S megannyi kard, mellyel te már is hány
Egércsatát viseltél, hős cicám!
S hány patkánnyal küzdél párviadalt,
S nyertél fölöttük véres diadalt.
– Hát mind ezért számodra a babér,
Legyen mindennap egy – fehér egér!

Nyáréj

Pittypalatty!
Kedvem nagy!
Andalgok
A halmok
Kebelén;
S nap lejtén
Selyemágy
Virágágy
Vár reám
A rónán.
...Kis babám!
Ülj hozzám,
S úgy mélán
Pillants rám.
Vágytépett
Lelkemet,
Olvaszd el
Szemeddel.
Pittypalatty!
Csókot adj...
Szólj a fürj:
Zengj, örülj
Hímes már
A határ;
Ím az ég
Tubikék!
És a föld
Csupa zöld;

A világ
Egy virág
Szép a völgy
Mint a hölgy
Bájtele
Kebele.
Föld s égen
Nyílt éden.
A legszebb
Éjünnep!
...Szép nyáréj!
Milyen kéj:
Ez a szent
Síri csend.
Hallatszó
Szellemszó,
Mint a vett
Lehelet;
És aztán
Lassacskán
Növő zaj,
Halk moraj:
– Itt éppen
Mellettem
Cseveg el
A csermely
S szól hozzám
Hab, hullám.
Levegő
Fű, fa, kő,
Érez, él,
Szól, regél.
Nézd, ott a
Bércen, a
Kősziklát,

Szikrát ad.
Mesés fény
Gyúl tövén,
S pásztortúz
Lángja úz
Játékot,
Távol, ott
A mezőn,
A tetőn.
S játékbul
Majd rám hull
A csillag,
Úgy szalad.
S több felől
Zúg, öröl,
Hömpölygő
Kis csörgő
Patakon
A malom.
Az ormon
Agg várrom.
S meglátszik
Hogy játszik
Oldalán
A villám.
A falon
Ősz mohon
Zöld gyík les,
S keresztos
Vén pók szó
Szívmetező
Ósmondát:
Melyen át
Hűn érzett,
S elvérzett

Bajnokok,
S századok
Beszélnek
A – szélnek!
...De ha jó
A költő:
S gyúl a hő
Szent erő
Lelkéből;
Kövéből
Ósi szent
Dalt teremt.
Minden dal
Diadal.
Az agg vár
Keblet tár.
S mint a méh
Száll felé
A dalos:
S illatos
Fűszáלבól,
Virágból,
Dalt idéz
Mint a méz,
Sejt, eszmél,
Úgy beszél
A kővel,
Felhővel,
Porszemmel,
Szellemmel.
Az elfolyt
Hős vér ott
Forr, habzik,
Patakzik
A lantján,

Vész hangján!
...Vad, korom-
Sötét rom!
Tört fokán
Borostyán-
Gallyfészek
Közt költ egy
Tarajas
Öreg sas.
S fészkebül
Ridegül
Borong a
Vadonba,
S ha talán
A sziklán
Önsaját
Árnyékát
Meglátja:
Rá vágja
Két szárnyát,
S önárnyát,
Körmöli,
Gyümmöli.
S megesik
Elesik
Egy pár toll
Szárnyából,
S vére jó
A nagykö-
Veréstől:
Amiből
Azt hitte
Megölte.
S legottan
Nyugodtan
Ül, s lép be

Fészkébe.
S – mind erre
Egyszerre
Vijjongva
Szállong a
Denevér
Tán vért kér.
S rá kondul
Távolbul,
Egy élő
Zenélő
Légharang:
A – visszhang.
Milyen szép
Éji kép!
S mily összhang!
Dal, harang,
Szent, titkos,
Ábrándos
Lég-ének,
Ütének
Szívembe,
Lelkembe.
S lent és fent,
Zaj és csend,
Egészen
Mesésen
Vegyül el,
Úgy tűn el.....
Micsoda
Hangcsoda!
Bűv – moraj,
Tündérezaj:
Ki írta?
Pacsirta.

A halvány
Csalogány.
A szőke
Pintyőke,
S e féle
Százféle
Madarak,
Bogarak.
A felhők
A szellők:
...Linglanglong,
Harang kong,
Darázs dong,
Bika bong
A lápon
Két lábon.
Kígyó 'szisz'
Békát visz
A vízen
Zsilipen.
Lityillütty,
Kígyófütyty.
Lilola,
Fuvola,
Lomblengés,
Esengés.
Lágy zsongás
Zsibongás.
Pütyögés,
Pityegés,
Circegés,
Percegés,
Zizzentő
Kis szecskő.

Lenn és fenn
A légben
Szent bogár
Röpdes, jár,
Tűzdarázs,
Mint parázs.
Éjdongó-
Pillangó-
Zenénél,
Táncra kél
Picike
Pillike
Szellemlike,
Villike:
Sziniszin
Cicincin,
Ityimpinty,
Lintyimbinty.
Ümmögés,
Mümmögés.
Mély hangú,
Ú, Ú, Ú.*
Sittyong a
Szalonka:
S, S, S,
S S Sz.**
Oduból
Bagoly szól.
Vén Kuvik
Fuldoklik.
S mond 'kakukk'
A Kakukk,

*Mint egy faja a békáknak szokott

**Mint az erdei szalonka szokott, ha felröppen éjjel a csalitból. –

S az éjből,
Jövendöl.
Kukmukpukk,
Ufmafmuukk.
Zuhanás,
Buhanás.
Kirikrakk,
Quakquakquakk.
S tudjisten
Mily szörnyen
Szép lárma
Zúg márma!
– Dalolnak,
Táncolnak,
A rémek,
S tündérek! –
Pitypalatty!
Kedvem nagy!
A csillag
Kéjt csillog,
Rám kacsint,
S szintúgy int:
Azt hiszem
Leányszem,
S ott terem
Szellemem.
Az ábránd
Mennybe ránt.
Varázst sző
Az álom,
Fűszálon,
Virágon.
Álmodik
A harmat,
Szerelmet,
Sugalmat:

Hogy könnycsepp
Volt ő egy
Szép szemben
Régenten.
S ím a hold
Lehajolt
Sugarán
Most talán
Szellemek
Függenek.
Ihlető
Vonzerő,
Delejes
Sejtelem,
Végtelen
Szerelem!
Egy szebb, jobb,
Álmodott
Boldogság:
– Másvilág!

Ferenci Teréz sírján

Jertek csalogányok!
Keresztfaerdőbe,
Költő sírjára,
Ki a temetőbe,

Töletek tanult ő
Szépen énekelni,
Sötét éjfelenként
Dalt sírni, könnyezni.

Ismertem szép lelkét,
Szíve veréseit,
Könnyeit, költői
Szent őrzöngéseit.

Ismertem örökös
Csendes méla búját,
Halvány orcájának
Fehér koszorúját.

Vonzódásunk valóbb
Volt egy szép álomnál,
Szerelmenél keveseb,
Több a barátság nál.

S mint én, olyan mélyen
Tán nem is ösmert más,
Hogy lángszenvédélyed
Mily titkos és csodás.

Tenger lón benned a
Szerelem és remény;
De rajta zúgott az
Élet, e nagy örvény.

Tudtad, szíved miatt
Nem lelhetsz nyugalmat;
Azt, oly érzelem, mint
A tied nem adhat.

Oly fellengző szív nem
Ez életbe való:
De egyenesen a
– Menyországba való!

S mely annyi kint adott,
S oly vérző sebeket,
Kilőtted kebledből
Forrongó – szívedet!

...Egy kezében pisztoly,
Másban Czákó képe
Így sietett egy szebb
Világ kebelébe.

Oly sötét eszmékkal,
S oly fényes lélekkel,
Tele gyűlölettel,
Tele szerelemmel.

Beborúl a lelkem
Forró siralomba;
Fogadd könnycseppjeim
Pusztá sírhalmodra:

Tán növeszt fölötte
Egy árva vadrózsát,
Az emlékezetnek
Leghívebb virágát.

...Jer szomorú fűzfá!
Boruljunk sírjára;
Verj gyökeret mélyen,
Tiszta, szent porába.

Repülj fehér holló,
Barátság jelképe,
Barátném sírjának
Kis fakeresztjére!

Megsiratlak szépen,
Mint egy zengő felhő
A napfény szakadtát,
Ha a sötét éjjel!

– Ti pedig, ti vidám,
Mosolygó csillagok;
Hej ti örültök, hogy
Egyel többen vagytok.

☞ 5 ☛

Dalzungora (1858)

Omló szentség

Ne tartsd föl a sebében
Haldokló hősnek vérét:
A hazáért omló vér
A földre hulló szentség.

Melytől ez ősz magyar föld
Még drágább és szentebb lesz;
S lehet, hogy boldogabb is,
– Megtanítván annyi vész!

Vagy legalább több virág
Terem majd a mezőn még;
Pirosabb lesz a hajnal,
Fényesebb a dicsőség.

☪ 5 ☪

Vád a mennykövekre

Sújt a mennykő, s az ezredéves cser
Csapásitól porban hever;
Sebeket vág a kőszál homlokán,
Mely ott díszelgett a bérc fokán.
...De ez mind csak gyávaság, céltalan,
Így dúlni, zúzni hasztalan!
Szégyen, gyalázat rátok mennykövek!
Nincsen szabad szellemetek!
Nem oda csaptok hová kellene:
– Zsarnok szívének mélyibe!

☪ 5 ☪

Haragos szép asszony

Be kár, hogy oly haragos vagy
Ékes barna asszony!
Vigyázz, a nagy pattogó tűz
Hogy el ne olvasszon.

Oly nyájas vagy, de csak egy szó,
S arcod elszilajul:
Mint mikor a mosolygó hab
Örvényé alakul.

Vagy oly szép felhő vagy, amely
A villámtól piros;
Tüzes harmat hull szemedből,
Te szép akaratos!

Megtetesült édes méreg,
Kedves kínzó angyal:
Akivel harcra-készen kell
Állni éjjel-nappal.

– S nem is túrném én haragod,
Segítenék róla:
Ha csókod is olyan tüzes,
Oly édes nem volna!

☪ 5 ☪

Csillagtolvaj

Mért vagy oly idegen!
Mért nem nézel reám;
Mért sütöd le szemed
Gyönyörű kis leány?!

Tán csillagtolvaj vagy,
Az Istent meglopád,
S jó szívből nem veted
Rám szemed sugarát.

Mert tán azt gondolod
Bűntársadul leszek
Ha tudva a lopott
Csillagból részt veszek.

Mindegy! a büntetést
Eltűröm szívesen:
Ha bájpillantatod
Szerelmet int nekem.

S ha hű leszesz, az ég
Számadásra nem fog,
S a rablott csillagot:
– Ajándékol kapod.

☞ 5 ☛

Egy negyedrészes epicur

Pest 1851

Furcsa élet ez az enyim!
Csak úgy fityeg a sors rajtam,
Mint egy boszorkányköpönyeg.
Melyben delejes béllés van.

Mint egy veszélyes vészfelhő,
De mely mögött fényes nap ég:
Az én tiszta tüzes lelkem,
Mely felhők közt ragyog mindég.

Tüzes lelkem e vészfelhőt
Melegen besugározza,
Mennyköveit meglágyítja,
Szerellemmel elolvasztja.

S így van, hogy pozitív tudom
Nem üt meg az Istennyila
Miljom hahota!... én vagyok
A reménység édes fia.

S mivel velem él, hal, kedvenc
Bálványom a könnyelműség:
A goromba balsorscsapást
Oly könnyeden tűröm mindég.

Molyogva panaszkodik,
Nevetve sír, sírva kacag;
S akkor is virággal játszik
Midőn szívem majd megszakad!

S mely a szerelemből ered,
Titkos édes csalódásban,
Csodálatos üdvösséget
Lel a boldogtalanságban.

A malőrnek csak fittyet hány,
De mi kissé meglegyinti:
A hitelezők figyelme,
No már ezt pehnek tekinti.

A hitelező türelem –
S a nátha zsebkendő nélkül
A csapás nonplusultrája,
Véred szintúgy bele kékül.

De sinequanonbálványom
Még ehhez is hős erőt ad;
A bú-bajnak mindörökké
Ezt dúdolja: isten hozzád.

Így élek én bálványommal:
Imádom a vadregényest,
A tengerivész csak bliktri
Vágyam viharához képest.

Imádom a delejerőt,
A titkot, ah! az édes kint!
Ha úgy mélázok, hogy a hold
Majd megszólít úgy rám tekint.

Ha epedéstől hervadok,
Avagy pedig dictum factum,
A szenvedélytől egy volkan
Vagyok, s néha petrefactum.

Imádom az excentrikust,
A pikantot, meg a bizart,
A szardellit, gorgonzólát,
Ausztriát és kaviárt.

Tisztellem a bort, a mámort,
Az ártatlan szilajságot,
Nem állhatom az unalmas,
A világos józanságot.

Az a csillagos félhomály
Kell, melytől egész világot
Egy játszó-laptának nézem,
Mit az isten idevágott.

Nem kell éppen Nectár, ha nincs
Rum, Rosztopcsin, borovicska:
Jó a rezonírvasszer is,
Krumpliszesz, bakapályinka.

Imádom a lantot, dudát,
Spetykó Gáspárt – aztán Sekszpírt,
Ki lángeszével egy szellem-
Világot teremtetett és írt.

Ah! imádom az operát,
A tisztos töltött káposztát,
A dicsőséget, a kolbászt,
Az erélyes bolondgombát,

Melytől elvesztem az eszem,
Hogy ne lássam a világot,
Ezt a bitang sárplanétát,
Ezt a véghetetlen rákot.

Az embert, ez istenképű
Férget, mely a mennybe vágyik,
Pedig gyávasága miatt
A földön is alig mászik.

Imádom a Sziréneket,
Kik gyönyörrel gyilkolnak meg;
A kéjt, e legédesebb bünt,
Ez átkozott üdvösséget.

...Hah! hogy ragad a szenvedély,
E vak sas úgy repülhetne!
A hajszálból is kéjt szívnék!
Forró gyönyört, ha lehetne!

Piciny pintyőkevelőből
Készítenék pástétomot;
Tiszta gyémántból Babilont,
S ott töltenék minden napot.

Ott, közel a csillagokhoz,
Patikáros Ferkó húzná,
S a borralóért hiszem
Hogy az orrát föl nem dúzná.

Míg most (s az is alig) csak egy
Ringyrongy hat krajcáros járja,
Pedig oly gyönyörűn húzza,
Hogy a lelkem táncol rája.

Ott volna velem Jenni is!
Az én szép bűnös angyalom,
Ott ölelné a szívemet,
Melyen miatta seb vagyom.

Napfényből szövethék selymet
Szép Antiloptermetére;
S a föld minden virágait
Odaszórnam a nevére.

S ott vón hú társam is, Himér,
E negyedrészt Mercurius,
Hogy Székely Józsiért küldjem,
S Balázs Sándorért nosza: fuss!

S valamennyi barátomat
Oda hívnám a szívemre,
Hej akiket össze-vissza
Szeretek én a kedvemre.

Barátaim az Isten nem
Mindennapi kosztosai:
Sajátságos mennykőfiúk
S majd mind a balsors fiai.

Lélekben mi midig együtt
Járunk, egyforma ruhában;
Sötét búban s az ábrándok
Fényes tündérpalástjában.

Uram bocsásd meg! A Krisztus
Palástját azért szeretném
Meglenni, hogy barátságért
Még aztat is elkölthetném.

...Hah! hogy ragad a szenvedély,
E vak sas úgy repülhetne!
A hajszálból is kéjt szívnék,
Forró gyönyört, ha lehetne!

De én csak egy szerény kópé
Vagyok, és pedíglén nem más:
Egy könnyelmű, de jó gyerek,
Egy szerencsétlen pikulás.

Amit szépen bekeresek
Épp oly szépen el is költöm,
Pesti életemet cifra
Nyomorúság között töltöm.

Gyűrűim közül még azt is
Melyet jegygyűrűnek szántam:
Egy pimasz, de fősvény házi
Úrhoz nyugalomba vágтам.

Óráм is ott fülel rég, s most
Sosem tudom hány az óra;
Hja ezt igaz egy eleven
Sábesz vette nyugovóra;

Hogy csak színházba mehessek,
Kalandos találkozóra;
Nem gondolva, vajjon hónap
Lesz-e ebédrevalóra.

Néha elfiakkerezem
Kalandért az ingemet is:
Kesztyűért Antiquárushoz
Csúszik még a könyvtáram is:

Hogy csak vizitbe mehessek
Akkurátus cifferblattal,
Vadregényes szépet tenni,
Splendid szalontapintattal.

Onnan a Liciniusba,
Gyenge spiccet aquirálni;
Szerelembe fúlt lelkemet
Mámorral magnetizálni.

Iszom, mint a kanálosgém
Vagy pedig mint a szivárvány,
Kedvében elnyújtózkodván
Az égen, e szép kék párnán.

Egyszer hopp, másszor kopp élet
Ez az én árva életem;
Kenyeremet, mint a madár,
Én dalaimmal keresem.

Mikor legjobban fáj szívem
Akkor írom legszebb dalom:
S az ily krikzkraksz verset, mint ez
Csak úgy szeszélyből dúdолом.

Bukott Donzsuánnapjaim,
Így újulnak, így tenyésznek,
Szenvedéssel acélozott
Keblem, tárva van a vésznek.

Ezen örvényes időben
Pályámon csak úgy kullogok
S mindamelletт hajszálhegyig
Becsületes fickó vagyok.

Istenem a szabad szellem,
Még virít fiatalságom,
S ehhez képest minden kófic
Ezen a bitang világon!

☞ 5 ☛

Rohamdal*

Nec si jurasset credatis illi
(Ha esküdött volna se higgyetek neki)

In vino veritas, atque sinceritas.
(Borban az igazság és őszinteség.)

Fiúk! Az Isten áldjon meg,
Én is iszom, igyatok!...
(Petőfi)

Lélek és bor két atyafi gyermekek
(Vörösmarty)

Szép víz dal mit nekem írtál,
De nem ér egy fityinget:
Fejem szörnyen beleszédült.
Vérem félre keringett.
Haszontalan pengő beszéd,
Melyet senki nem vált be:
Ilyen nótától huszárnak
Hej még senkisem állt be.
Rossz verbunkos vón belőled, —

*Élethabzsoló, bohém, a bor iránt mélységes vonzalmat érző költő önvallo-
mása után álljon itt még egy kedves vers, melyet Sárosi Gyula költőtársának írt,
aki arra intette egy versében, jobban tenné Lisznyai, ha a sok bor helyett inkább
vizet inná. Épp gyógykezelésre ment ismételtén Graefenbergbe, ott írta ezt a
verset 1856 novemberében. A versből kiderül, hogy Sárosi, a korholt költőtárs,
jó ivócimborája volt Lisznyainak, akit végül szintén a bor vitt a sírba.

El veled vízfaló gém!
Ha haza mek, a Komlóban,
Kikérem, ne ülj mellém.
Ne hallgasd énvelem, együtt,
Patikáros bandáját;
A bor édes testvérenek
A zenének búbáját.
Ha megtudja Ferkó, hogy mit
Írtál, mily torz-éneket:
Száz pengőért se ránt egyet
Vízimádó, teneked.
– S hogy ily torzdalt írál:
Rá, búdban, bort igyál!

Az egész nem is egyéb, mint
Békaphilosophia:
Úgy nekirontasz a bornak
Mintegy vad haramia.
Az nem ok, hogy láttál embert
Mint állatot heverni:
Ki így bánik el a borral,
E csúfot megérdemli.
Olyan a bor, mint a jó kés:
Pajtás! Erre figyelmezz,
Megszúrhatod vele magad,
De kenyeret is szeghetsz.
...Olyan csillagos félhomály,
Oly tündérmámor kell, mi
Virító rózsakedv közt, a
Mennyet ide teremti.
És amelyetől a legnagyobb
Ellenséged áld, szeret:
S valóságos angyaloknak
Látod a szép hölgyeket!
– S mert a dolog így áll:
Nem tehetsz mást, igyál!

Voltam vagy harminc csatában,
Mégpedig szilaj huszár:
Tapasztaltam az ezredben
Mit mível a telt pohár.
Forralja a csatakedvet,
S a huszár egymásután
Rohan a tűz közepébe
Mint az öldöklő villám...
– Hogy merted a bort bántani?
Mely oltári szentség is:
S így rokonságban van vele
Az öröküdvösség is.
Krisztusurunk is megitta
A szent hegy, Sion borát:
S e világ megváltására
Azzal tartott vacsorát.
– S mivel mindez így áll:
Bánatodban igyál!

A bornak kellő tisztelet!
Tudod, nem kell mondanom,
Hogy külön, saját Istene
Volt régen az Olimpon.
Mit mondana Csokonai?
Megrázkódnék sírjában:
S Petőfi, ki dicsőíté
A bort sok szép dalában, –
Mit mondana Anakreon?
E klasszikus bordalár:
Hogy egy költő, mégpedig egy
Magyar költő, így dall már!
Itt! hol Tokaj, e nemzeti
Világhírű szent hegy áll:
S mint aranytej fakad a bor,
S mint manna-méz folydogál.
Somlyó, Ménes, Eger, Villány,

Szekszárd, Érmellék, Buda:
Felfúvódtak haragjukban
Ellened, mint a duda.
Rettegj!... hej ez így áll:
S igyekezve igyál!

Özönvízbe sülyedett volt
Ez az egész nagy világ:
Elveszté ősarcat, és most
Törpe, hitvány képet vág.
Fű, fa, virág, ember, állat,
Órjási, nagyszerű volt:
Most minden, mi van, törzsétől
Elszakadt ágazat, folt.
Ott van a nagy M a m u t, melynek
Hú tisztelői közül,
Réti Miksa él csupán ez
Új világban egyedül.
Oly furcsa az egész élet!
Egész mester a gazság!
És hogyha nem éppen vak is
De kancsal az igazság!
Ezt zengem én mint egy felhő,
S zengi V a h o t S á n d o r is:
'Rossz a világ, ártók az emberek.
Rózsás ajakhoz nyelvök a tövis'
– S míg a világ így áll:
Bosszújára igyál!

Szégyeld magad, nádbuzgányos,
Sáskardos káka-vitéz:
A hazáért vizes korsót
Emelsz te, s én: ide nézz!
Vén borral tölt billikomot,
Mely fiatal kedvet ad;

S a hazáért imádsággá
Teszi minden szavamat.
Nézd e hajnalt két orcámon,
A harmatot szememből;
Még ezt is az ily szent mámor
Sajtolja ki lelkemből.
A víznek nincs ily varázsa,
Ábrándot nem éleszt, gyújt,
Csalódást, bút nem édesít,
S – téged pedig tönkre sujt.
Unalmat, ásítást okoz,
S ím ez az oka annak,
Hogy a vízivók rendszeren
Borzasztóan ásítanak.
– S mivel mindez így áll:
Irgalmatlan igyál!

Majd szétpukkaszt az a vízdal!
Hogy az ördög vigye le:
Brr! Szintúgy didergek tőle,
Minden sor jeget lehel.
Minden betűje oly rideg.
A kedvet úgy belepí:
Mint az aggteleki barlang
Kővéváló cseppjei.
...Ily vízkedéllyel ne sétálj
Te a Duna part szélén:
Csupa tiszta rokonszenvből
Még beölel az örvény.
Menj a mocsárok partjára
Révedezni torzдалon;
S számárbőrös üres kulacs
Fityegjen oldaladon.
Utoljára is, ha ilyen
Érzékenyen imádod:

Víz lesz a te veszedelmed,
Víz lesz a te haláloed!
– No már ha ez így áll:
Inkább szörnyen igyál!

Félek, hogy míg hazamegyek,
Ha még sokáig így mén.
Vizibika lesz belőled,
Avagy tán kanálogém,
Jobb ha víg cimborám maradsz
Hú kenyeres pajtásom;
S egy víg bordallal áldod meg
Majdan viszontlátásom.
Régi vággyal, hajlamokkal,
Omlunk egymás nyakába:
S elmegyünk víg órát csapni
A 'rózsaszín bikába'.
Amint szeszélyünk hozza, a
Ragyogó 'kék macskába':
Német humort szopogatni,
Gambrinusz templomába.
...Iszunk, dalolunk, szeretünk.
Boldogságról álmodunk,
Haragszunk is akire kell,
Áldunk, sírunk, kacagunk!
– Míg a világ így áll:
Állandóan igyál!

Úgy kidicsérted a forrást,
Mely magas hegyen fakad;
A csermelyt, melynek habjain
Aranyhal játszik, szalad.
– A legmagasb forrásban is,
Mint egy nyálkás, tarka rög,

Lustán, gyáván, undorítón,
Sza la men der hömbölyög...
...Hohó; de nem verlek tovább,
Hiszen megadod magad:
A végin az én révemre
Csavarítod dalodat.
Se pénzed, se borod nincs... hát
Bosszúból írtad e dalt:
Hogy annál jobban megadhasd
A bornak a diadalt.
S – mert a végin e bitang dalt
Mely vad haragra tüzel,
Mint egy hosszú, selyemostort
Szépen csattantottad el:
– Bizalmam színig áll:
S velem, együtt igyál!

S majd ha a goromba halál
Ez életből kiteszít;
Legyen sírod fölött teli
Hordókból dicsopyramid.
S álljon ott bár ezer évig,
Semmi, majd lesz valaki,
A napfény, a szivárvány, vagy
Majd a vihar issza ki.
S hogyha eszményileg boldog
Lehet egykor még e hon.
A szellem véggyőzelmével,
Szent békében, szabadon.
Legyen e borból a leghősb
Hősnek dicső dalidó:
A föld kerekén szent kedvvel
Végig zengő, harsogó.
Koponyád legyen billikom,
S áldomás közt, dalaid

Megjennnek mint tündérek,
...S a hőst égig emelik!
– S mert így sejlík, így áll:
Áment mondjál, s igyál!!

☞ 5 ☛

A történet visszhangja

(Fráter Pálnak)

Zúg a világ, s én e rom csendében
A világlármát hallgatom;
S mint harangszó a vész dörgésébe,
Úgy cseng közé ábrándos dalom.
Édes hazám szent képe
Tűn fel képzeletemben:
Mint az ősidők vértanúja,
Tört sisakkal, megnemtört honszerelemben.
Sebkoszorúsan,
Majd tündöklőn, majd borúsan,
Balsorsban, de dicsőségben dúsan.
Hazám múltja ez a
Csillagos éjszaka:
Melyet nem győz megzengeni
A hír tündérajaka.
A múlt, a történet
Nagy szemborítója;
A jövő bölcsője,
A jelen koporsója.
Úgy elmélyedt lelkem benne
Mint a csillag a tengerbe:
Fent áll az égen, de fénye,
Lángja, lent ég a mederbe.
S merengésem közt e romon,
Úgy érzem, ébren álmodom,
S mintha elevenen
El volnék temetve

A történet őriás sírboltjába,
Oly rémes varázs olvad lelkemre.
S ha arcomra fúj a szellő,
Úgy ég, s szívem úgy remeg:
Azt hiszem, hogy valamelyik
Ősöm lelke csókolt meg:
Látva, szívem mily szent tűzzel
Imádja ez ősz hazát:
Nekem hazám üdve nélkül
Keserű a boldogság!
– S majdan oly vizsgán ringatódzik
Lelkem e zilált romokon,
Mint a bűvármadár
A véstördelt hullámokon:
Szelíd ringásából
Örvény alá szökik;
Lelkemet is a múlt
Örvényeibe lökik
A szabadság eresztett
Merész gondolatok:
Hol gyöngyöt s rémeket
Rejtenek a zúgó habok.
S ha e rég múlta gondolok,
Ki é gő napként lángolok!
S e vérző gondolatnál
Szívemben megtörök a hit:
S mint a sebzett kócsag kitépi
Legdrágább tollait:
Úgy tépem ki szívemnek
Legdrágább vágyait, –
S reményeim tüzeit, saját, s már
Temérdek hamvaiba rejtem:
Képzetem most egy dúlt pusztá határ.
Melyen az ősidők végét sejtem,
Hol a jelen világa kezdődik,

S kémlőn nézek e határon végig, hol két óriás:
A múlt s jelen egymást nézik,
Melyik áll magasabban,
Melyik gazdagabb áldásban,
Melyik szentebb akaratban,
S melyik nagyobb csalódásban.
S ekkor kócsag helyett,
Miként a pelikán,
A legszebb reménnyel, mint saját vérével
Él lelkem, oly vak kétség után!
S ha a jövőre gondolok,
Ki gyűlő napként lángolok.
Előttem új világ derül,
S a múlt meredek szirtei közül
Megszólal a történet visszhangja,
Mint az igazság harangja:
A világzúgás, melyet itt
Hallgatsz a rom csendében,
Dicsőségesebb a múltnál,
S magasabb szellemében;
E viharok a szellem háborúja,
A jog s szabadság viharai;
Nem mint a múltban, csak merész hódítás,
S fényes, de pusztá dicsőség harcai!
Istenerővel vív s győz most az ész,
Az éggel birkózik, titkaival megküzdendő;
S a történet jósló visszhangja ez:
“Szépen borul a múlt, s szebben
Virrad a jövő”.

Szavalkönyv (1861)

Lisznyai utolsó könyve, melyben az általa kitalált és nagy népszerűségnek örvendő dalidók versei olvashatók s melyeket ő maga válogatott kötetbe. "Szentelem e könyvet Egressy Gábornak és Jókai-Laborfalvi Rózának a magyar szavalkó hősnőjének".

"A magyar nyelv szelleme" címmel rövid eszmefuttatást is közöl, melyben megható elfogultsággal bizonygatja, hogy nyelvünkben minden nyelv előnye, sajátos szépsége, gördülékenysége, méltósága stb. benne foglaltatik. A költészetre nézve pedig nyelvünkkel "már csak a régi görög, vagy latin mérkőzhetik".

Az előszó talán legérdekesebb mozzanata azonban más. Ha "akar valaki egyszerűt, fenségest olvasni" vegye elő Katona, Vörösmarty, Petőfi, Arany, Jókai, Tompa műveit – írja. Nagy kortársainak említése magától értetődő, de az őket követők között megemlíti egy-két szigorú kritikust is, akikkel nem régen még keményen csatázott. Megbocsátott vagy belátta igazukat? Nem tudni, de nemes személységvonásra vall mikor a rövid felsorolásban olvashatjuk Erdélyi János, Kemény Zsigmond és Gyulai Pál neveit is. Állítólag a dalidók során előadott versek közé is felvette "ellenségei" egy-két művét. Ez is Lisznyai Kálmán. Végül szükséges megemlítenünk az ismert tény, miszerint Lisznyai, ez a mindenkivel "jópajtásban", barátságban lévő ember hosszú éveken át semminemű kapcsolatot

nem tartott fenn Madách Imrével. Ez verseskötetei dedikációiból is kiderül. Utolsó három kötetében számtalan ajánlást olvashatunk a korabeli ismert személyekhez. Madách Imrének csak a *Szent por-szem* című verset ajánlja, ami a gyengére sikerült "Balassa Bálint" sorozatból való, és semmi Madáchnak szóló kitétel, utalás sem fedezhető fel benne. Madách vonzata okán egy másik verset is ide-soroltunk (*Az ősgyűrű*), melyben egy hajdan élt Madách Miklós történetét mondja el. A verset a költő a *Madarak pajtása* című kötetben közölte.

Nemzeti dal

(Gróf Keglevich Gyulának)

Extra Hungariam non eset vita,
Si est vita, non est ita.

Magyarország: mennyország!
Életem édené:
Legyen áldott földed
Mindenik porszeme!
Fejedelmi ősföld!
Szent föld! illik rája
Az áldásnak búza-
Virágkoronája.
– Szívem ezt kiáltja:
Hazám, édes hazám,
Magyarok hazája!

Magyarország őrország:
Népanyaszentegyház;
Hol vérségünk, ezer
Esztendeje tanyáz.
Hír, dicsőség fészke,
Órjás palotája;
A világon leghős
Vitézek tanyája.
– Szívem ezt kiáltja:
Hazám, ősz hazám, a
Bátorság hazája!

Hej nincs ilyen hű ország:
Hazáért, királyért,
Folyó tengermódra
Ontott, vesztett már vért.
Sőt egy jó barátért,
Kit szóval, tettel véd,
Kész az igaz magyar
Áldozni életét.
– Szívem ezt kiáltja:
Hazám a leges leg-
Hűbb szívek hazája!

Hej nincs ilyen jó ország
Az egész világon:
Vendégszeretet nő
Itt minden fűszálon.
Barátság nyílik itt
A kapufélfán is;
Otthonos tanyát lel
Ott künn a pusztán is.
– Szívem ezt kiáltja:
Hazám a leges leg-
Jobb szívek hazája!

Hej nincs ilyen szép ország:
Koszorus bérc, róna,
Kalászos sík, mintha
Aranytenger folyna.
Itt született világ-
Szép Tündér Ilona,
A gyönyörűségnek
Királykisasszonya.
– Szívem ezt kiáltja:
Hazám a leges leg-
Szebb lányok hazája!

Nincs ily szerelmes ország:
A legények s lányok
Eggyőlelkező
Megtetesült lángok.
Egésznap álmodnak
Édes tündéralmot;
S így találják ők egy
Csókban mennyországot.
– Szivem ezt kiáltja:
Imádott hazám, a
Szerelmem hazája!

Hej nincs ilyen víg ország:
Nincs sehol ily jó bor, –
Rózsát és szivárványt
Terem itt a mámor;
Nyílt rózsát az arcon,
Szivárványt a szemben,
Mely éjjel is ragyog,
Lobogó örömben.
– Szivem ezt kiáltja:
Hazám a jókedv, a
Barátság hazája!

Hej nincs ily dalos ország:
Ősidőtől óta,
Mint a vadrózsa, úgy
Terem a sok nóta.
Tudj' Isten ki költi,
Minő tündér madár,
Olyan mint a mese,
Hogy szájról-szájra jár,
– Szivem ezt kiáltja:
Az én édes hazám
A dalok hazája!

Hej nincs ily táncos ország:
Tánc közben úgy forog,
Úgy lejt a táncospár
Ahogy szive dobog.
Majd csendesen, ringón
Mint a szellő szokott;
Majd meglerugdosná
A sok szép csillagot.
– Szivem ezt kiáltja:
Három a tánc! hazám
A csárdás hazája!

Nincs ily költői ország:
Maga-kárán tanul,
Mintha a csalódást
Imádná bálványul.
Nyílt paradicsomnak
Hívja kis házhelyét, –
Saját Istent képzel,
Magyarok Istenét.
– Szivem ezt kiáltja:
Hazám a legmagasb
Ábrándok hazája!

Hej nincs ily mesés ország
Operencián túl:
Abból is jósol a
Nép, "hogyszalad a nyúl"...
Képzetében szintúgy
Hemzseg a sok tündér;
Fű, fa babonát rejt
Beszél az ontott vér.
– Szivem ezt kiáltja:
Hazám a tündérek,
Szellemeik hazája!

Hej nincs ily hívő ország
Három az Istene,
Temérdek a szentje,
Szent a természete.
A kebele egyház,
A szive meg oltár,
Ahol a Megváltó
Koszorús képe áll.
– Szivem ezt kiáltja:
Hazám a hit, remény,
Szeretet hazája!

☪ 5 ☪

Vigadj hazám

(Szontagh Pálnak 1853)

Édes hazám, hová lett a jó kedved,
Ez a híres rózsza, piros örömed?
– Tán elment a zöld erdőre
Vadrózsának, –
Vagy, ki a szabad mezőre
Kismadárnak.
Ez az erdő reménységed
Zöld erdője, –
Ez a madár kikeleted
Hirdetője.

Édes hazám, ne légy olyan szomorú!
Jó az Isten, majd eloszlik a ború:
A sötét felhőből a nap
Szépen kigyúl,
S rád az áldás, béke csendes
Esője húl.
Vigadj hazám! szívem szentje,
Legdrágábbja:
A szomorúfűzfának is
Van virága.

☪ 5 ☪

A magyar zene

– Reményi Edének –

Jó Reményi! játszá, a jó
Angyalát!
Hagy sírom el rajta szívem
Szakadtát!

Húzd-rá az Isten nótáját,
A magyart!
Melyhez öröm, bú, szerelem,
Összetart.

Benne nyílik a szerelem
Rózsája,
A búbánat harmatos
Violája.

Ez a nóta követ olvaszt,
Csodát bír;
Aki táncol s aki húzza
Az is sír.

Lassúja: mintha rám felhő
Borulna,
Mintha szomorúfűz gallya
Hajolna.

S frisse: mintha virágeső
Szakadna
Mintha a hajnali csillag
Szaladna.

E nótának nincs határa,
Nincs vége,
Örökös folytatása van
A szívbe.

E nótában a bú nevet.
A kedv sír,
E nóta a barátságnak
Törvényt ír.

Aranyremény, tündéralom
Szól benne;
Száz esztendő búbánata
Keserve.

Benne van a nap, hold fénye,
Fogyása;
A kis csillag reszketése,
Hullása.

Mintha kikelet támadna
A hangján;
Benne zeng a pacsirta s a
Csalogány.

Benne az isten szerelme
Áldása;
Édes hazám természete,
Szokása.

Játszá, bár reggelig, a jó
Angyalát!
Ez a nóta nekem egész
– Más világ.

☞ 5 ☞

A rabság mint szabadság

Hogyha kedvesed, szíve
Legmélyébe zár, fogad;
S mentől nagyobb rabja vagy,
Annál több gyönyör szabad.
– A szerető szív rabsága:
A szerelem szabadsága!

☞ 5 ☞

Magyar tudóstársaság

(Révay Gusztávnak)

Megtanulta már e nemzet
A fájdalom tudományát:
Bölcs lehet a szenvedésben,
S talán nem is lelni párját.
No de ez is célhoz vezet,
Okosabb lesz ezután:
Nemesen fájlalni tudni
Egyik legszebb tudomány.

Tanáraink a századok,
Sok véres harc és zivatar;
S az ősbúnak költészete
Nálunk mindent beföd, takar.
A rege, a vén tündér, oly
Sok bús igazságot mond
Hogy életünk majd egészen
Csupa vész volt, csupa gond.

A bánatnak bibliáját
Megírhatná minden magyar:
Ez volna a nemzet könyve,
Melyből tanul, elmél, akar.
S melyen a balsors még most is
Gyakran kínzó sebet vág:
Óh így egész Magyarország
Egy nagy tudóstársaság !

☞ 5 ☞

Országos nóta

(Vahot Imrének)

“Je dis ce que je pense. Écoutez!”
André Chenier

Mint a szentelt harang és mint a furolya
És mint a hegedű úgy szól az én dalom;
E három hangszernek összeolvadt hangján
Zeng most bátor lantom, ünnepi hangokon.
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal
Úgy tartsatok össze minden népfajokkal!
Ugyanazon törzsnek hajtnak ők virágot,
Egyszínnel, egyízzel, egyforma lombokkal.
– Egy szívvel, lélekkel a közös hazáért,
Fömládozva mindent, életet, vagyont, vért.

Szabad ős magyarok, édes testvéreim!
Szívből szakított szóm vagy on tihozzátok:
Ki titeket kővel hajított, megsértett,
Ti azt Krisztus szerint kenyérrel dobjátok.
Ez a mi erkölcsünk, ez a természetünk,
Ez a történetünk, – a nemes büszkeség,
A magasabb szellem, melynek öntudata
Gyújt, emel, dicsóít s erős lelkünkben ég.
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal:
Úgy tartsatok össze minden népfajokkal!

A magyar, csábított lelkű ellenségét
Szépen engeszteli, dicsón megtéríti;
A közös szabadság s szellem szent nevében
Egy közcélra hívja és testvéresíti:
Ő adta a jelszót, ő küzdött mellette,
Ő szenvedett érte halálos kínokat;
...A szellem: fájlani, a jellem: kitűrni?
Győzött s elhozta a diadalnapokat.
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal:
Úgy tartsatok össze minden népfajokkal!
Jertek a szabadság virágait szedni!
Édesmindnyájunké legyen a koszorú!...

Ily diadal után legfőbb ellenségét
Inkább megöleli mint öli a magyar;
Így válik áldássá az átok s virágot
Ringató szellővé az öldöklő vihar,
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal:
Úgy tartsatok össze minden népfajokkal!

Hiszen tireátok külön fajbeliek
Kik öregrég midig velünk tartottatok:
Azért haragudott nemrég a magyar, hogy
Saját magatoknak rosszat akartatok...
Legelső törvényünk, hogy egymást szeressük,
Hogy egymást segítsük, hogy egymást ápoljuk,
Egymást meg ne sértsük, egymást meg ne vessük,
Egymásnak jobb sorsát sohase gátoljuk:
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal:
Úgy éljetekek együtt minden népfajokkal!

Mint az égen egymás mellett a csillagok
Úgy állhatnak együtt a nemzetiségek:
Békés rendben, csendben – a szabad szellemnek
Hódolva mint napnak, – szép fényesen égnek.

Éljen minden népfaj! kis, de derék nemzet,
Ha oly kicsiny vón is mintegy hangya zsombik,
Tartsa fenn szokását, nyelvét, természetét,
S szent tűztől forrjon a szíve mintegy lombik.
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal:
Úgy tartsatok össze minden népfajokkal!

Egy köztörvény alatt külön saját szokás,
Saját nyelv, költészet, művészet, tudomány:
Bár a legmagasabb fokra emelné fel
Minden nemzet sorsát a műveltség nyomán.
Így Magyarország a legdicsőbb haladás,
A világműveltség közgyűpontja lenne, –
A szabadság boldog békéje virulna,
A mennyország, az üdv itt kezdődne benne, –
A halál utáni ennek folytatása:
S így áradna reánk az Isten áldása!

És így mindennapi szent lelki kenyérünk,
Oltári szentségünk legyen a szeretet;
S a mennyország ura, Istene áldjon meg
Teljes boldogsággal minden fajt, nemzetet.
És így: Német, Oláh, Szerb, Bunyevác, Horvát,
Örmény, Zsidó, Bolgár, Orosz, Szász, Rác és Tót:
Legyen az ős hős nagy Magyarország testén,
Vérbíboros földjén mint ékszer nem mint folt!
– Mint a fán az ágak az oltott gallyakkal:
Úgy éljünk hát együtt minden népfajokkal!

☞ 5 ☛

Tokaji bor

Sokaknak címezve, “kik a Kazinczy-ünnepély
után megtartott írói lakomára, egy társas
együttlétkori indítványra lelkesedésből
azonnal 50 üveg tokaji java-remekbort küldtek.”

Szent ősanynaknak emléje:
Tokaj, az áldás hegye, –
Éltető aranytejében
Árad az isten kegye.

Édes csecsemői szomjjal
Isszuk, lelkünket toldva;
A tokaji: isten csókja,
Szőlővesszőbe oltva.

Hát, – ha tokajit isszunk: az
Istennel csokolódzunk;
Üdvet érzünk s azt hisszük, hogy
Épen a mennyben vagyunk.

Valóságos angyaloknak
Nézzük a szép lányokat;
Isteni kedvvel mulatunk,
Zengünk szabad dalokat.

Repülhetnénk, mint a madár,
A szív édes vágyain;
A reménység úgy emel, visz
Szébb jövőbe – szárnyain.

Ez a jóserőnek bora:
A vérbe omló varázs,
Egyenest a nap tűzéből
Folyó fény, folyó parázs.

Folyó delej, mely ha átjár,
Rögtön kész próféta vagy
S megjósod: e nemzet vajh mi
Által lesz legboldogabb?

Olvadt manna, melytől össze-
Olvad a múlt és jelen;
Ez a megifjulás bora:
Játszó gyermekké teszen.

Melytől a vén Mathuzsalem
Újra született volna,
Vagy ha nem, – hát legalább is
Táncos Peti lett volna.

Ez a szerelemnek bora:
Ettől nő az érzelem;
Ez a gyönyör méze, melytől
Édesb lesz a szerelem.

E bor a méltóság bora:
Nemes-büszkévé teszen;
Azért hívják fejedelmi
Bornak közönségesen.

S mégis ha e borból együtt
Innék – az vón' kalandja:
Pajtás lenne a király is,
Feledné mi a rangja.

Ez az emberiség bora:
Beteg lelkek balzsama,
Édes ír a vérző szívre,
Vigasztalás harmata.

Ez a szellem bora, melytől
Honszerelem születik;
Melytől megdicsér az írigy,
Világ szeme rád esik.

Ez a bor oly világhírű,
Óriás nemzeti kincs, –
Ez a hír, dicsőség bora,
Melynek sehol párja nincs.

És e bortól utoljára,
Szeretett hazámfia!
Egyebet sem tudsz mondani,
Csak hogy: é l j e n a h a z a !

☞ 5 ☞

Szent porszem

Balassa Bálint énekeiből törökfogságában.

(Madách Imrének)

A gyöngytermő tenger
Ha az enyim volna,
Dolga rosszul folya:
Odadnám fenekestől
Egy kis könnycseppedért.
Ha saruim talpán
Ily szent porszemet lennék:
Oh mily boldog lennék!
Forrón lecsókolnám.
A legtündöklőbb gyöngyházból
Eldobnám a gyöngyöt:
S helyébe tenném ez
Imádott kis göröngyöt.
Ót ezres, fényes
Gyöngyházba rejteném, –
Mellé könnycseppemet
Ejteném;
Benne megfürdetném, –
Majd megszáritaná
A legtisztább napfény:
A legtisztább részvéteből
Egyenesen az égből
Nyúló aranysugarakon
Sűrű ablakrostélyomon
Erővel besütvén.

Így bánnék honszerelémmel:
E drága porszemmel...
– Vagy liljomlevél közt
Fejem alá tenném:
Puha selyempárnán
Fekszem, azt érezném:
S azt álmodnám rajta
Hogy már otthon vagyok,
S kedves szeretőmmel
Enyelgek, mulatok:
Szelíd gesztenyésemben,
E vadgalambpalotában,
A kékkői várban,
Házi boldogságban!
– Aranyszabadságban!

☞ 5 ☛

Az ősgyűrű

(Ballada)

Fráter Pál nógrádi első alispánnak ajánlva

I.

Nemesi fölkelés

Míg a félhold szarva fúrta
Át gömbjét hazánk földének,
Testén lelkén szolgálancz volt
A szabadság nemzetének.

De az ősi hon szerelme
Titkos vesztaszúzként lángolt,
S a tiport nép közt miként egy
Isten mindenütt jelen volt.

Mely mindenható varázssal
Lelkesíté uj erőre,
S jósszerű saspillanattal
Nézett át a jövőre

S egy eldöntő végcsatára
Titkosan szövetkezének,
Pór, polgár és a nemesrend
Egy érzelmet érezének.

S ily közérzés szirtalapján
Egyesült nép nagyra képes,
S a remény izzó perczében
Előtte semmi sem kétes.

S ily reménnyel hadra keltek
Visszavíni Buda várát,
Hogy a zsarnok ozmancsorda
Százszor adja meg az árát.

Nógrád volt a nemzet egyik
Legvitézebb vármegyéje;
Kardtörés, buzgánygyakorlat
Volt az ifjak játékkéje.

A hölgyek csillagszemökkel
A honéjben virrasztottak;
S mézes érzelés helyett szent
Lelkesülést árasztottak.

Piros gyöngyház volt a lányajk
Nemzetének ha zengett,
Mert belőle a magyar szó
Tiszta kebelgyöngyként pergett.

Tölgyág volt a férfi karja,
Mely viharban nőtt, edződött,
S véle sokszor szembeszállni
A sors is félt s tépelődött.

Ily legény volt hajdanában
Hős Madách Miklós, levante,
Szemben villanó haraggal
Kardját a törökre fente.

S a vitéz nógrádi tábor
Hosszú szárnyát ő vezette;
Kezén zászló, s népszabadság
Szent lelke lengett felette.

II.

Búcsú

„Istenhozzád, lelkem szép Ilonkám!
Mennyszágom itt hagyom öledben,
S ha meghalnék, még a síron túl is
Megtalálom angyalkebeledben.

Vedd e gyűrűt reszkető kezemből,
Hit s reménység képe vésve rajt
E két érzés lángja közt nyugodtan
Lengetem rád a búcsúsóhajt.

Búcsúcsókod oly varázshatalmú!
Sérthetlenné tesz búve tán?
S a megáldó szerelem könnyűje
Szent olajként habzik s foly reám.

Sokszor mondám: rám élénk szemedből
Annyi sok kéjvillámot ne ejts –,
S most ha nézesz, a szerelmi bútól
Bágyadt szemed hervadt nefelejts.

Még egy csókot halvány ajkaidról,
S egy meleg szót, árva violám,
Még egy könnyet szemed kék egéből.....
– S véres kard e kézbe azután!

Törökvér freccsenjen könny helyett rám,
S lelkesíteni népem táborát.
Csattanó csók helyett ajkaimra
A szabadság mennydörgő dalát! – –

S itt kigyúlt a honszerelem lángja
Mint egy hajnal bátor homlokán;
Még egy hosszút néze kedvesére,
S elszágulda hősizin paripán.

III.

Éji lovag

Sztregova kastélytornyain
Csöndes éjfél órája kong,
S az éji szellő, halmain
Mesés szellemként leng, bolyong.

Kandalló lángja villog
Rostélyos ablakán,
S egy tisztos agg anyó fon
Mellette gúzsalyán.

Két tündecsillag fénylik
A fölnyílt ablakon,
S szelíd panasz sajkázik
Egy titkos sóhajon.

E csillag szép leányszem,
Mely ott könnyekben ég,
A gyönyörök világa
Belé teremteték.

Váró remény beszéde
Az olvadó panasz;
– Május legszebb korányán
Így néz ki a tavasz.

Madách Miklósra vár ott
A leghűbb szerető;
Ismerd meg e galambot:
Perényi Ilka ő.

Fölnyitja hókezével
A kapcsos bibliát,
S alig végez be lelke
Egy áldó szent imát:

A vár alól fülébe
Kard csörrenése hat,
S fáradt ménen az éjben
Föltűnik egy lovag.

Mint a letört virágszál
Oly halvány, reszketeg,
Ezüst páncélja véres,
– E hős haló beteg!

Az agg anyó fáklyát gyújt
A kandalló tüzén,
Öröm árnyéka leng át
Redős tekintetén.

S Ilon jó sejtelemmel
A hős elébe fut,
A hon nevében adni
Lángcsókot, koszorút.

– De a vérázott homlokot
Meglátva fölsikolt,
Mert a halvány levente
Megtért mátkája volt!

S zúzott keblére zárva ifjú menyasszonyát,
Madách Miklós az éjben így hallatá szavát:
Reszket ajkam, többé nem csókolhat,
Lankad e kar, többé nem ölelhet,
S még pár szócskát a lélek belőlem
Útrakeltén alig hogy lehelhet!
– Szabad a hon!
S a rabigát,
Mely óriás
Kígyó gyanánt
Foná körül
E nemzetet,
Szent győzelem
Döntötte meg.
S látva mily nagy, kínos és hegedetlen
Sebeimnek véres koszorúja,
Bár félhalva, elkisére mégis
A szerelem és az Isten ujja,
Mert az lön végvágya dúlt szívemnek,
Hogy szerelmes kebleden haljak meg!

Végszavam kér: ím e jegygyűrűvel
Tégy síromba, mely örök nyugtot hoz,
Boldog szerelmünk szelíd emlékét
E jegygyűrű kösse hamvaimhoz;
S így a sírban is menyasszonyom
Lész nekem Te, kedves angyalom! – –
S – itt fejt Ilon keblére hajtá
S lelkét egy lágy csókban elsohajta!! –

IV.

Menyasszonyi gyász

Reszkető lomb lőn a hűség nője,
Szíve, lelke, múltja és jövője
Egy szent búban olvadt össze, s hangja
Lőn a bánat jajgató harangja.
S ily szó lengve – nézve üdvromjára –
Halvány ajka hervadt liljomára:
„Bánatomnak zajló tengerében,
Bárha benne végkép elmerülök,
Mindég lesz egy szent örömnök gyöngye,
Melynek fényén kéjre lelkesülök:
– Szívemben azon magasztos
Öntudat,
Hogy hazám, a hőnimádott,
Mátkám által lőn szabad!
Nem sírok, nincs könnye már szememnek,
Holt csigában gyöngyök nem teremnek.
Nem panaszklok a nyögő szeleknek,
Nem tanulom el csalárd zenéjét,
De a néma szent emlékezetnek
Keresem föl holdvilágos éjét.
Ős bérczekhez járok iskolába
A kőtől mély hallgatást tanulni,
Szüntelen vészföllegekre nézek,
Mint kell gyászban mélyen elborulni,
S majdha elhalok búm éjjelében,
Eljegyezvén még itt szellemed,
Majdha ott fent a menny hajnalának
Üdvsugára éri lelkemet:
M e g s z ó l a m l o k isten igéjével
A legszentebb égi érzélemnek,

S hosszú néma búm után én lészek
Memnonszobra a hű szerelemnek!”

V.

Túl évszázadévek éjjelén
Nagy véridők után
Virraszt a béke szelleme
Ez új kor hajnalán.

Most a világuralkodó
Az elme hatalom,
Melynek teremtő ereje
Az Istennel rokon.

Szabadság kürtje költi fel
A nemzet álmait:
S azóta itt más a világ,
Az élet és a hit.

De a nemzetcsaládfa egy,
S vérünk oly őselem,
Mely éltetön szivárogoz át
Ez ősfán szüntelen.

Madách Miklós levante is
E fán volt egyik ág,
S ez ágon még most is virít
Egy zöldelő virág:

Madách Emők, a nemzet egy
Magas lelkű fia,
A közjogok zöld asztalán
Vitéző dalia.

Ész a kardja, s ezen az él
A rény és becsület,
Mely félistenné teheti
Az emberszellemet.

– Sztregova még most is fennáll,
S az ősi kriptabolt,
Hová, jeggyűrűvel kezén,
A hős temetve volt.

S tudván Emők a jeggyűrű
Regés történetét
Titkos vággyal fölásátá
A sírbolt üregét.

És őse csontvázujjain
A gyűrűt ott lelé
Hit és reménység képe rajt,
S csókkal beszentelé.

S az emlékszenség, mely hozzá
Örökre kötve van,
Lelkébe olvad s összefoly
A szívnek lángiban.

Mert ő is most álmodja a
Szerelmek álmait,
Midőn egy csók eltemeti
Az élet gondjait.

S hogy annál ünnepélyesebb
Érzés ihlesse át:
– Az ősgyűrűvel jegyzi el
Ifjú menyasszonyát.

A hölgyek gyöngye kedvese,
Egy szende honleány
Minő Perényi Ilka volt
Ősének hajdanán.

S az ősi kriptabolt helyén
Emelt halom fölött
Egy kis fehér kápolna áll
Piros rózsák között.

A kápolnában szent mise,
Zeng a pap nászimát,
S a mátkapár ott mondja el
Az eskü szent szavát.
S nekik most: mult, jövő s jelen,
A hűség kebelén: Egy búbájos szivárvány,
Egy szép tündérregény.

☞ 5 ☞